

Risiko og livssammenheng for unge kriminelle i Oslo

En ustødig grunnmur for mestring

SALTO

SAMMEN LAGER VI ET TRYGT OSLO

Forord

Denne rapporten gir oppdatert kunnskap om ungdommer som har begått gjentatt og alvorlig kriminalitet i Oslo politidistrikt. Vi er bekymret for denne gruppen.

Rapporten tar for seg forhold som er grunnstener i barns oppvekst, som familiesituasjon, boforhold, nærmiljø og skolemestring. I tillegg analyseres betydningen av faktorer som institusjonsopphold og den enkeltes erfaring med kriminalitet.

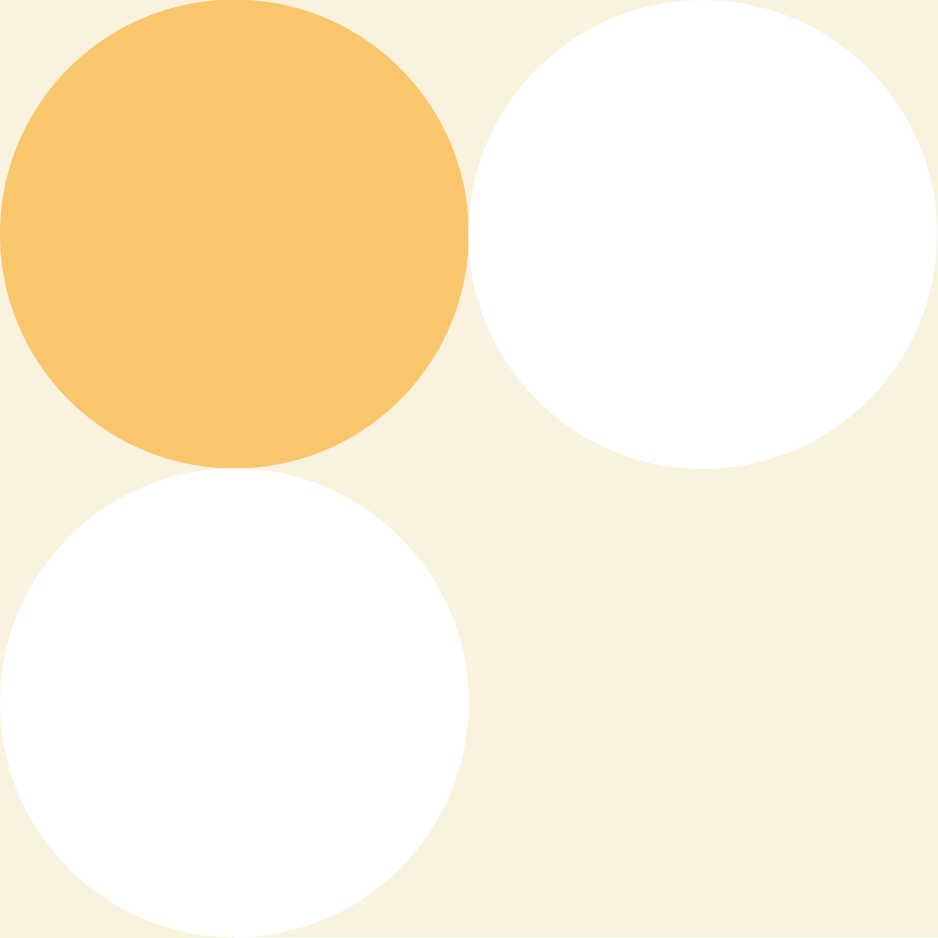
Rapporten gjør at du som leser blir bedre kjent med ungdommene, deres historier og livssituasjon. Historiene gjør inntrykk, og erfaringene utgjør for mange en ustødig grunnmur i livet. Denne rapporten er et bidrag til felles innsats for å forebygge kriminalitet og til å hjelpe ungdommer ut av vanskelige livssituasjoner.

Jeg vil takke alle som har delt sin kunnskap og erfaring med oss i arbeidet med rapporten. En særlig takk til ansatte i SaLTo-samarbeidet.

Oslo, 15. februar 2022

Beate Gangås
politimester

Rapporten er utarbeidet av Anne Bakosgjelten og Bjørnar Ludvigsen Kjenn, strategiske analytikere ved Etterretningsseksjonen, Felles enhet for etterretning og etterforskning. En spesiell takk til vår kollega Marianne Sætre for god faglig veiledning og støtte underveis, og til SaLTo-sekretariatet for gode faglige diskusjoner. Vi ønsker også å takke alle som har delt kunnskap og erfaringer med oss i arbeidet med denne rapporten, særlig takk til ansatte i SaLTo-samarbeidet. Forhåpentligvis kan denne rapporten være til hjelp for andre ungdommer i tilsvarende situasjon.

Innhold

1 Innledning	9
1.1 Bakgrunn	9
1.2 Problemstilling	9
1.3 Begreper og operasjonalisering	10
2 Metode	12
2.1 Utvalget	12
2.2 Tilnærminger og datakilder	12
2.3 Anonymisering	13
3 Resultater: En ustødig grunnmur	14
3.1 Betydningen av personlig bakgrunn	14
3.1.1 <i>Kjønn</i>	14
3.1.2 <i>Innvandrerbakgrunn</i>	16
3.1.3 <i>Psykososial og fysisk fungering</i>	18
3.1.4 <i>Offererfaringer</i>	21
3.2 Betydningen av kjernefamilie og boforhold	25
3.2.1 <i>Boforhold</i>	25
3.2.2 <i>Kjernefamilien på godt og vondt</i>	26
3.2.3 <i>Mor, far og søsken</i>	28
3.3 Betydningen av institusjonsopphold	30
3.4 Betydningen av sosioøkonomi, boforhold og nærmiljø	32
3.4.1 <i>Bostedet i et delt Oslo</i>	32
3.4.2 <i>Bydeler</i>	35
3.4.3 <i>Nabolag og det lokale kriminelle nettverkets betydning</i>	35
3.4.4 <i>Fritidsaktiviteter og mestring</i>	38

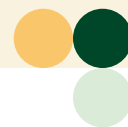
3.5 Betydningen av skole	40
3.5.1 Lærevansker og mistrivsel	41
3.5.2 Høyt fravær	42
3.5.3 Noen fungerer godt	43
3.5.4 Skolemiljø og betydningen av enkeltpersoner	44
3.5.5 Arbeid og framtidsutsikter	45
3.6 Betydningen av kriminell erfaring	46
3.6.1 De kriminelle karrierene	46
3.6.2 Utvikling av kriminell kompetanse	49
3.7 Betydningen av relasjonen til voksne ressurspersoner	50
3.7.1 Mye kontakt med det offentlige	50
3.7.2 Møteslitasje og vanskelig samarbeid	51
3.7.3 Stabile ressurspersoner, mestring og grensesetting	52

4 Oppsummert om handlingsrommet og mulighet for endring **53**

4.1 Handlingsrommet; en ustødig grunnmur	53
4.1.1 Mangel på midler for å nå målene	54
4.1.2 Illegitime mål	55
4.1.3 Differensierte tilnærminger	56
4.1.4 Skissemessig oversikt av handlingsrommet for forebygging	57

Vedlegg 1: Mulige feilkilder	58
Vedlegg 2: Tabell	59

Sammendrag

Kompliserte liv og en ustødig grunnmur

En stor andel av de unge som begår gjentatt kriminalitet har et handlingsrom som er langt mer komplisert enn det som vanligvis gjelder ungdom. Ofte fungerer oppvekstfamilien dårlig og relasjonene er skjøre. Fysiske og/eller psykiske utfordringer kan være sentrale for både ungdommene og deres nærmeste, og flere har opplevd eller vært vitne til vold eller andre traumatiske opplevelser. For mange var det snakk om at de var del av et uheldig oppvekstmiljø og nettverk av unge lovbrøyttere. Mange har hatt en tidlig debut som lovbrøytter. Gjennomgående kommer mange av disse utfordringene sammen med anstrengte sosioøkonomiske kår for ungdommene og deres familier. Få ungdommer med gjentatt kriminalitet ser ut til å være uten en belastende oppvekst og livssituasjon.

Risiko- og beskyttelsesfaktorer

Kriminalitet generelt preges av en overvekt av mannlige lovbrøyttere, dette gjelder også de aktive unge kriminelle. Andelen gutter var større for de særdeles aktive lovbrøytterne enn for de aktive lovbrøytterne, noe som ytterligere indikerer at kjønn er en risikofaktor for gjentatt kriminalitet.

Minoritetsbakgrunn var en hyppig forekommende bakgrunnsfaktor som så ut til å gi en ekstra risiko for ungdom med gjentatt kriminalitet. Blant de i vårt utvalg, hadde mer enn tre fjerdedeler innvandrerbakgrunn ved at de enten selv hadde innvandret eller var barn av innvandrere. Andelen var størst i gruppen av ungdommer med gjentatte lovbrudd over flere år. Ulike land var representert, men mange hadde bakgrunn fra Afrika og Asia. Bildet av innvandringsbakgrunn som risikofaktor kompliseres av at det med slik bakgrunn ofte følger en overhyppighet av andre belastende sosioøkonomiske og psykososiale faktorer som kan generere kriminalitet. Mange er også del av barnerike familier der barna kan ha påvirket hverandre til å begå kriminalitet.

Fysiske og psykiske utfordringer som leder til uro, atferds- og aggresjonsproblemer var et gjentakende problem og preget handlingsrommet for mange av de unge kriminelle. Dette så ut til å kunne ha betydning som risikofaktor. Enkelte var blitt utredet og hadde fått en diagnose, men flertallet viste tydelige tegn på psykisk uhelse uten at de hadde fått kyndig hjelp til å takle dette. Det var en uttalt bekymring for de unges psykiske helse fra ansatte i kommunen, barnevernet, på skolen og i politiet. Noen mente at mangel på adekvat psykisk hjelp gjorde deres arbeid vanskeligere.

Nesten halvparten av de aktive lovbrøytterne, og hele åtte av ti av de særdeles aktive lovbrøytterne, var også registrert som offer for kriminalitet. Gjennomsnittsalderen var lavere ved første registrering som fornærmet enn ved første registrering som mistenkt. Materialet indikerer at tidlig utsatthet for lovbrudd kan være en risikofaktor for å begå kriminalitet.

En sammenligning av familiesammensetning for de unge i våre utvalg viste en overrepresentasjon av oppløste familier hos de unge lovbrøytterne, og særlig de mest aktive. Dette indikerer at erfaringer med brudd i viktige familierelasjoner kan sette spor i ungdommers handlingsrom på en slik måte at det øker risiko for gjentatt kriminalitet. I noen tilfeller så imidlertid oppløste familier ut til å styrke relasjonene mellom søsken og foreldre, og være en beskyttelsesfaktor mot videre

negativ utvikling hos ungdommen. Det forandret et handlingsrom som fra før var preget av negative oppvekstbetingelser i form av vold og omsorgssvikt.

Mange i vårt utvalg hadde flyttet mange ganger i løpet av sine unge liv. Dette så ut til å ha skapt uro og mistrivsel for mange. Noen av flyttingene kom som resultat av at de unge, enten frivillig eller ved bruk av tvang, var blitt plassert på institusjon. Institusjonsopphold så ut til å kunne fungere som en beskyttelsesfaktor i noen tilfeller, ved å gi ungdommen en mulighet til distanse og brudd med det usunne oppvekstmiljøet. Samtidig virket det som en risikofaktor for andre ved å bryte opp også de verdifulle relasjonene og beskyttende sammenhengene i ungdommenes liv.

Sosioøkonomisk fordeling påvirker ungdommers handlingsrom med føringer og grenser for både hva de kan ha som realistiske målsetninger og for hvilke valg de har mulighet for å ta. De store skillene i Oslo treffer ungdommene som ulike livsbetingelser. Blant annet gjennom bosted som indikator, framstår disse skillene som en potent kriminalitetsfremmende risiko- og beskyttelsesfaktor for gjentatt kriminalitet blant ungdom. Over halvparten av de unge i vårt utvalg hadde bostedstilknytning til politiets Enhet øst, særlig til bestemte bydeler preget av sosioøkonomiske belastninger. På den annen side var få bosatt i enkelte bydeler i Enhet vest, som så ut til å gi en beskyttende virkning mot gjentatt kriminalitet blant unge.

En stor andel av ungdommene mistrivdes på skolen, og opplevde i liten grad mestring og tilhørighet til skolesystemet eller positive organiserte fritidsaktiviteter. Materialet indikerer at deltakelse i, og opplevelsen av, mestring i skolesystemet og i ulike fritidsaktiviteter er en risiko-/beskyttelsesfaktor.

Mange av de unge kriminelle er anmeldt for flere ulike lovbruddstyper og var multikriminelle. Kriminell erfaring så ut til å ha betydning for risikoen for å utvikle gjentatt kriminalitet. Både tidlig debutalder og et høyt antall registrerte anmeldelser før og rundt 15-årsalder, så ut til å gi økt risiko for gjentatt kriminalitet. Typen lovbrudd man ble registrert for de fire første gangene så derimot ikke ut til å være avgjørende for det videre kriminelle forløpet.

En betydelig andel av de unge i utvalget var blitt registrert med lovbrudd begått sammen med andre. I den første registrerte anmeldelsen var knapt halvparten registrert sammen med andre mistenkte. I løpet av de fire første anmeldelsene steg antallet til rundt 80 %. Dette var imidlertid relativt likt for både gruppen med aktive lovbrutere med fire eller flere anmeldelser i ett år, og for de særdeles aktive med slike anmeldelser over flere år. Det er uklart om samhandling mellom unge lovbrutere er en risikofaktor for gjentatt kriminalitet. Likevel peker erfaringskunnskap på at omgangskrets og nettverk er av betydning for de unges utvikling av kriminelle karrierer.

I samtale med erfarne profesjonsutøvere i SaLTo-nettverket vektla mange at det kreves godt samarbeid mellom offentlige instanser for å lykkes med å forebygge gjentatt kriminalitet hos unge, fordi utfordringene ofte er komplekse og sammensatte. Ulik grad av vellykket samarbeid og kontakt mellom etater og myndigheter synes å være en viktig beskyttelses-/risikofaktor. For noen av ungdommene hadde et godt forhold til en eller flere dedikerte voksne ressurspersoner som «så» dem og fulgte dem opp over tid, vært avgjørende for å endre ungdommenes opplevelse av eget handlingsrom og for deres videre valg i livet. Også dette så ut til å kunne være en viktig beskyttelsesfaktor.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Politirådet har etterspurt et oppdatert kunnskapsgrunnlag om unge registrert med gjentatt kriminalitet i Oslo.¹ Bakgrunnen var at selv om hele 97 % av de bosatte i alderen 10–17 år ikke blir anmeldt i løpet av et kalenderår, og de fleste anmeldte kun registres en gang, er det god grunn til bekymring for noen få. Disse unge begår mye og alvorlig kriminalitet, og de utgjør en trussel mot både befolkningen og seg selv.² Deres lovbrudd kan tolkes som uttrykk for at den unge ikke har det bra og trenger både grenser og omsorg. Politirådet ønsker derfor å styrke forebyggingen som hindrer rekruttering av barn og unge til kriminell virksomhet.

1.2 Problemstilling

Analysen som presenteres her er laget for å støtte forebyggingen av unge med gjentatt kriminalitet. Den har som overordnet mål: å øke innsikten *i de sammenhengene i de unges liv, som ligger til grunn for deres gjentatte utøvelse av lovbrudd*. Den skal belyse sammenhengene som motiverer og gjør kriminelle handlinger relevante og meningsfulle for de unge personene og peke på hva i livene deres som fungerer *krimineltetsgenererende*.

For å gi innsikt i de krimineltetsgenererende sammenhengene benyttes det både et «utvendig» og et mer «innvendig» blikk på de unge og deres lovbrudd.³ Analysen har to delmål:

1

Belyse risiko- og beskyttelsesfaktorer som påvirker kriminell adferd blant unge aktive kriminelle med gjentatt kriminalitet.

2

Beskrive livsbetingelser og handlingsrom for de unge aktivt kriminelle, herunder glimt av livshistorier, sentrale relasjoner, følelser og tankesett hos de unge.

1 Politirådet i Oslo kommune vedtok i 2019 «Handlingsplan for å forebygge og redusere gjentatt kriminalitet blant unge i Oslo 2019–2021. Et av tiltakene var å bedre kunnskapen om unge som er registrert med gjentatt kriminalitet.

2 Forskning har blant annet dokumentert høy overdødelighet blant slike aktive kriminelle ungdommer. [Strategiska brott bland ungdomar på 2010-talet - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](#).

3 Her trekkes det veksler på institusjonell etnografi som tilnærming, beskrevet av D. Smith (2006): *Institutional ethnography as practice*, Rowman & Littlefield Publishers. Smith vektlegger institusjoners språk og tekstlige materialer som kilde til kunnskap, som også «oversetter» og legger egne filtre og betydninger inn i eksterne aktørers liv og opplevelser.

Disse to delene er forsøkt satt sammen for å gi fylldigere kunnskap om hva som rører seg bak de aktive ungdommenes kriminalitet enn tidligere SaLTo-rapporter har gitt. En svekket rekruttering av unge til gjentatt kriminalitet forutsetter endring både utenfra og innenfra som åpner for andre livsbetingelser, muligheter og livsvalg for unge i risikozonen. Forhåpentlig kan kombinasjonen av «to blikk» bidra til fruktbare forebyggende tilnærminger som kan styrke mulighetene for positive valg hos den enkelte.

1.3 Begreper og operasjonisering

Unge aktive kriminelle er her definert i tråd med tidligere SaLTo-rapporters begrep om «unge gjengangere» og «unge som begår gjentatt kriminalitet». Det dreier seg om *personer under 18 år med fire eller flere anmeldelser i løpet av ett eller flere kalenderår*. Aktørens registrerte bopel kan være hele landet.

Rapporten bygger på informasjon om 341 unge aktive kriminelle. Forenklet refereres de i rapporten også til som «ungdommene», «ungdomskriminelle» og «lovbryterne.»⁴

Risiko- og beskyttelsesfaktorer brukes som begreper blant forskere og i institusjoner som politi, helse- og sosialapparatet. De viser til forhold og aspekter ved den enkeltes liv som, sett på noe avstand, synes å innvirke på problemet (gjentatt kriminalitet) i henholdsvis negativ eller positiv retning.⁵

Når man isolerer og løfter ut aspekter ved livet som «faktorer» går informasjon som gjelder kontekst, samspill og mening tapt. På den annen side kan slike objektiverte aspekter ved livet telles, måles og sammenlignes. For å kunne anslå noe videre om hvor typisk og potent en egenskap er som *kriminalitetsgenererende risiko-/beskyttelsesfaktor* gjøres det sammenligninger av forekomst mellom grupper, der dette er mulig.

Sårbarhet viser til forholdet mellom risiko- og beskyttende faktorer i den enkeltes liv. Høy grad av sårbarhet karakteriserer en livssituasjon med få beskyttelsesfaktorer og mange risikofaktorer. Høy og lav er ikke spesifisert nærmere, men vurderes enkeltvis underveis.

Det som utenfra framstår som «faktor» og «sårbarhet», handler om selve livet for personene det gjelder. Fra aktørens eget ståsted dreier det seg om egenskaper ved den tykke veven av *strukturelle livsbetingelser, sosiale relasjoner og følelser* som utgjør *handlingsrommet* som gir vedkommende tilhørighet og identitet. Dette handlingsrommet utgjør også *den moralske konteksten* som gir *lovbruddene mening*. Det er dette handlingsrommet som er *rammen for de unges valg*.

Handlingsrommet er også personens *mulighetsrom*, med erfaringer, relasjoner og følelser som kan gi vedkommende beskyttelse mot å begå lovbrudd, en følelse av mestring og motivere personen til å ta andre valg.

⁴ Gruppen av unge «aktive kriminelle» er avgrenset til å gjelde kun de som har begått lovbrudd flere ganger og med en viss grad av alvorlighet. Personer som kun har blitt registrert med 4 anmeldelser knyttet til en og samme hendelse, utgår. Det samme gjelder de som kun er registrert med fire anmeldelser for bagatellmessige forhold, konkret handler det i denne sammenheng om naskeri.

⁵ Definisjonen er hentet fra Folkehelseinstituttet, der de også kalles «determinanter». Se [Risiko- og beskyttelsesfaktorer - FHI](#).

I rapportens fortellinger om enkeltpersoners historier og livssituasjon framkommer bilder av usedvanlig kompliserte liv, av unge i strukturelle og normative omgivelser som er uvanlige, sammensatte og utfordrende. Analysen viser at risiko og beskyttelse ikke er entydige størrelser som kan deles i enten/eller, de er ofte både/og.

I denne analysen er det foretatt enkle sammenligninger for å kunne identifisere mulige risiko- og beskyttelsesfaktorer.⁶ Utgangspunktet har vært både statistiske data og fortellinger om de unges *livshistorie, -situasjon og handlingsrom*.⁷ Kjønn, landbakgrunn, fysisk/psykisk fungering, familie- og boforhold, skole- og arbeidslivstilknytning, fritidssysler, vennskap og omgangskrets er blant variablene som har blitt undersøkt.

En indikasjon på variablenes relevans som risiko- eller beskyttelsesfaktorer oppnås iblant ved sammenligninger med normalbefolkningen og internt i gruppen av de aktive kriminelle. Skillet i gruppen går mellom unge registrert med *fire eller flere anmeldelser i løpet av ett kalenderår* versus gruppen registrert med *fire eller flere anmeldelser i flere kalenderår*, referert til som *henholdsvis aktive og særdeles aktive lovbrύτε*.⁸ Dersom et forhold forekommer hyppigere blant de *særdeles aktive lovbrύτε* enn de *aktive* og i *normalbefolkningen*, tolkes dette som en *indikasjon på at egenskapen utgjør en risikofaktor*.⁹

Der det ikke foreligger tilstrekkelige kvantitative data, vurderes relevansen som risiko/ beskyttelsesfaktor ut fra tendenser i fortellingene om ungdommenes liv. Disse hentes fra profesjonelle hjelpere nær ungdommene og dokumenter som inneholder ungdommenes egne fortellinger. Det må understrekes at bildet for den unike ungdommen kan være komplisert og tvetydig. «Faktorene» som identifiseres kan tilsløre andre, muligens skjulte og tverrgående aspekter i livet og som fremmer/hemmer utøvelsen av lovbrudd hos den enkelte.

Det er også slik at det som kan øke risikoen for lovbrudd i én sammenheng, kan virke beskyttende i en annen. En og samme «faktor», for eksempel en fraværende far, kan virke fremmede på den unges kriminalitet, men samtidig beskytte mot betingelser som er enda mer kriminalitetsfremmende.

Selv opplever handlende aktører sjelden sine liv utfra termer om risiko, beskyttelse og sårbarhet. For dem kan det handle mer om å være «streetsmart» og møte kryssende, kompliserte forventninger og forpliktelser som ofte ligger uuttalt i relasjonene de har til familie, venner, skole, fotballaget, lokale gjenger, narkotikaselgere eller omgivelsene for øvrig. I tillegg til å *mestre relasjonene* handler det om å *mestre følelsene* forbundet med dem, som oppstår på grunn av situasjonen og de unges personlige livserfaringer. Flere av casene i analysen viser at aspekter ved ungdommenes livshistorie og -situasjon ofte er forbundet med både angst, forvirring, usikkerhet og aggresjon.

⁶ Korrelasjons- og regresjonsanalyser ville bidratt til et bedre bilde av de ulike risikofaktorenes betydning. Det er ikke blitt foretatt. Å rangere påvirknings- eller årsaksfaktorer bak kriminell adferd er komplisert og ikke tema for analysen.

⁷ Over definert som «veven av strukturelle og personlige livsbetingelser, sosiale relasjoner og følelser som gir de unge tilhørighet og identitet og som ligger til grunn for deres valg.» Strukturelle betingelser gjelder særlig sosioøkonomiske, juridiske og etiske/religiøse forutsetninger, mens personlige gjelder de fysiske og psykiske ressurser den enkelte besitter.

⁸ De to gruppene er i tidligere rapporter beskrevet som unge gjengangere versus unge gjentatte gjengangere.

⁹ Dette er en forenklet datadrevet identifisering av mulige risiko- og beskyttelsesfaktorer. Det har ikke vært grunnlag for større korrelasjonsanalyser.

2 Metode

2.1 Utvalget

Undersøkelsens utvalg består av 341 personer. De 341 personene ble alle anmeldt minst fire ganger for lovbrudd med gjerningssted i Oslo politidistrikt ett eller flere av årene i perioden 2015 til 2018, og de var da under 18 år. Deretter er samtlige anmeldelser hvor de 341 personene er anmeldt i Norge ut år 2020 inkludert. Unntatt fra utvalget er unge som har fire eller flere anmeldelser knyttet til kun én hendelse og/eller kun bagatellmessige forhold (naskeri). Utvalget omtales som *de unge aktive kriminelle*, eller forenklet som 'de unge' og 'de kriminelle ungdommene'.

Av komparative grunner er gruppen med 341 kriminelle ungdommer tidvis delt i to undergrupper. Delingen benyttes for å måle aspekter ved de unges livssammenhenger som opptrer oftere hos særdeles aktive lovbrøyttere enn hos aktive. Høyere forekomst tas som *indikasjon* på en faktor som gir økt risiko. Begge sammenlignes tidvis også med det som kalles normalbefolkningen. De to gruppene består av følgende:

- A. De 147 «aktive lovbrøytterne» som er registrert med fire eller flere anmeldelser innenfor ett kalenderår.
- B. De 194 «særdeles aktive lovbrøytterne» som er registrert med fire eller flere anmeldelser i mer enn ett kalenderår.

Utvalgene A og B viser totalt sett til distinkte grupper. Ni av ti i gruppen aktive lovbrøyttere hadde under 15 anmeldelser, mens ni av ti av de særdeles aktive hadde minst 15 anmeldelser.¹⁰

Det er også trukket et utvalg på 43 ungdommer (37 gutter og 6 jenter) der dokumentasjonen har blitt brukt til en særlig grundig fordykning. Det er fra dette materialet de komprimerte livshistoriene i teksten er hentet. Utvalget ble strategisk trukket utfra at det forelå mye og fylldig dokumentasjon på personene. Siden dette kun omfatter personer i gruppen særdeles aktive, kan det ha medført en viss skjevhet i det generaliserte bildet som gis av livshistorie og -situasjon for gruppen ungdom med gjentatt kriminalitet som helhet.

2.2 Tilnærminger og datakilder

Den foreliggende analysen kombinerer både en kvalitativ og en kvantitativ tilnærming. Det er brukt et bredt utvalg av tilgjengelig informasjon fra politiets systemer. Informasjonen består av *registerdata om anmeldelser i Straffesaksregisteret (Strasak)* og kvalitative opplysninger om

¹⁰ Det er ikke slik at alle de unge kriminelle sluttet med kriminalitet etter perioden for data-uttrekket. Noen har sporadisk blitt registrert med kriminalitet også senere. Samtidig har noen få av de særdeles aktive lovbrøytterne nesten utelukkende blitt registrert de to aktuelle årene med gjentatt kriminalitet.

personene, deres nettverk, rushistorikk og familier fra *etterretningsregistre (Indicia)* og lengre beskrivelser nedfelt i straffesaksdokumenter lagret i etterforskningsverktøyet BL. Det er ikke tatt intervjuer direkte med de unge. De «tetteste» beskrivelsene av de unges liv er derfor filtrert gjennom institusjonelle «briller» i profesjonsutøveres samtaler med ungdommene og sentrale personer rundt de unge.

I tillegg er det benyttet *erfaringskunnskap* framkommet i faglige fora og *uformelle samtaler* med politibetjenter og andre faglig ansatte innen SaLTo-nettverkene i Oslo kommune og Oslo politidistrikt.

Materialet suppleres med eksternt foreliggende data og undersøkelser, blant annet data fra Statistisk sentralbyrå, Statistikkbanken i Oslo kommune og Ung i Oslo-undersøkelsen.

De kvantitative analysene gir oversiktsbilder av kjennetegn ved de unge aktive kriminelle, både aktørdata og informasjon om deres livshistorie, -situasjon og kriminelle bakgrunn. Videre identifiseres mulige risikofaktorer ved sammenligninger av kjennetegn mellom de *aktive* og *særdeles aktive* unge lovbryterne, og i forhold til *normalbefolkningen*.

Den kvalitative kunnskapen om de unges livssituasjon og handlingsrom er i hovedsak hentet fra politiets saksbehandlingsregister BL. Her foreligger avhørsmateriale, rettsmedisinske rapporter og dommer med mer, som tilhører den enkeltes straffesaker. Spesielt viktig i denne undersøkelsen var de såkalte *Personundersøkelsene for mindreårige (PUM)*, som primært forelå for de unge med gjentatt kriminalitet over flere år, altså *de særdeles aktive lovbryterne*.¹¹

De kvalitative opplysningene ble systematisert i eget skjema samt oppsummert i komprimerte livshistorier. Materialet presenteres i rapporten dels som kvantifiserte uttrykk, dels som «caser». Livshistoriene for de mest aktive lovbryterne benyttes som anskueliggjørende for gruppen aktive ungdomskriminelle som helhet.

Det er flere mulige feilkilder knyttet til materialet og analysen. Disse er beskrevet nærmere i vedlegg 1.

2.3 Anonymisering

Informasjonen som presenteres om enkeltpersoners livshistorier har undergått streng anonymisering. Målet er at selv personen som beskrives ikke skal kjenne seg selv igjen. Alle navn på personer, konkrete steder og tidsangivelser er fjernet. Der detaljert og partikulær kunnskap har vært viktig for å beholde meningsinnholdet, er den erstattet med fiktive opplysninger eller fordreide detaljer. I enkelte tilfeller er elementer fra to eller flere livshistorier koblet sammen.

¹¹ Personundersøkelse er en kartlegging av livssituasjonen til en person som er siktet eller tiltalt i en straffesak. Undersøkelsen utføres av friomsorgen, etter forespørsel fra domstolen eller påtalemyndigheten. Hovedformålet er å skaffe opplysninger til påtalemyndigheten og domstolen om eventuelle forhold som bør tas hensyn til ved avgjørelsen om straff. I den forbindelse beskrives de unges liv relativt inngående. De unge selv og deres familier inviteres til samtale med friomsorgen for gjennomgang av ulike temaer, herunder boligsituasjon, utdanning, forhold til rus og vennennettverk.

3 Resultater: En ustødig grunnmur

3.1 Betydningen av personlig bakgrunn

3.1.1 Kjønn

Kriminalitet generelt preges av en overvekt av mannlige lovbytere. Dette gjelder også de aktive ungdomskriminelle i Oslo politidistrikt. Som tabell 1 viser var det 293 gutter av de totalt 341 personene i utvalget, guttene utgjorde hele 86 %. Blant de 194 *særdeles aktive* unge med gjentatt kriminalitet over *flere* år, var andelen gutter enda høyere, hele 92 %.

Andelen jenter sank fra 22 % blant de 147 *aktive* med gjentatt kriminalitet ett år, til 8 % blant de *særdeles aktive* med gjentatt kriminalitet i flere år.

I forhold til befolkningen generelt er det en sterk overrepresentasjon av gutter blant de unge kriminelle. Den ytterligere veksten i andelen gutter blant de *særdeles aktive* unge lovbyterne, indikerer at kjønn er en sentral risiko-/beskyttelsesfaktor for gjentatt kriminalitet blant unge.

Tabell 1

Antall unge aktive kriminelle personer fordelt etter kjønn, i prosent. Oslo politidistrikt. N= 341.

Kjønn	Andel aktive lovbytere %	Andel særdeles aktive lovbytere %	Andel av totalt utvalg i %	Antall av totalt utvalg N =
Jenter	22 %	8 %	14 %	48
Gutter	78 %	92 %	86 %	293
SUM %	100 %	100 %	100 %	
N =	147	194		341

Innen kriminologien er det ingen konsensus om forklaringen til menns høyere kriminalitets-tilbøyelighet. Teorier varierer fra biologiske forklaringer til vektlegging av ulike kulturelle arrangementer med forskjellige sosiale roller, forventninger og forpliktelser for menn og kvinner. Ofte blir slike kjønnsforklaringer for generelle, siden kun et lite mindretall av befolkningen begår lovbrudd, uansett kjønn. Dette gjelder både blant unge og eldre.

Når man ser på de guttene og jentene som begår gjentatt kriminalitet sin livssituasjon og handlingsbetingelser, framtrer varierte livshistorier. Samtidig har de unge til felles at de ikke lever noe alminnelig «gutteliv» eller typiske «jenteliv». Begge har sterke og tidvis rystende livshistorier, som gir avvikende handlingsrom for valg sammenlignet med andre ungdommer. Livssituasjonen på undersøkelsestidspunktet var preget av belastende relasjoner og betydelige psykososiale og sosioøkonomiske utfordringer. På tvers av kjønnene kan handlingsrommet for mange beskrives som *en ustødig grunnmur*, preget av flere lag med dramatiske hendelser, svik og savn.

Mange av både guttene og jentene hadde tidlige erfaringer med overgrep og vold. Dette var imidlertid sjelden den første eller eneste risikofaktoren. Vel så viktig var fraværet av beskyttelse og støtte rundt de unge. Mange hadde tidlig erfart ødelagte relasjoner til omsorgspersoner. Samtidig som dette var likt for begge kjønn, kom likevel vold og overgrep ofte inn i guttenes og jentenes liv på forskjellige vis. For noen av guttene handlet voldserfaringene om oppvekst i krigs- og konfliktområder og senere en vanskelig flyktnings- og innvandringstilværelse.

Gutten har bakgrunn fra et land i Asia preget av uro, konflikt og krig. Som 10-åring sendes han til Norge sammen med sine fem brødre for å få beskyttelse fra krig og et bedre liv. Brødrene drar med seg utryggheten fra oppvekstforholdene og tas imot av far i Oslo, mens mor til barna blir værende i hjemlandet. Far og hans omgangskrets er rusmisbrukere. Han er ute av stand til å ta vare på både seg selv og barna. Gutten og hans brødre lever en utrygg tilværelse, uten reelle omsorgspersoner, de etablerer få positive relasjoner til voksne eller andre barn. Da det oppsto en voldshendelse med far, plasseres barna på ulike institusjoner. Fra rundt 14-årsalder registreres gutten med det meste av lovbrudd. Typen lovbrudd han registreres for, forteller at han nok tilbringer mye tid ute i de mest belastede områdene sentralt i Oslo. Han anmeldes en rekke ganger, ofte sammen med andre gutter som også er kjent for politiet.

Flere av guttene hadde opplevd vold innad i familien, mot dem selv eller andre familiemedlemmer. Mange hadde også opplevd vold ute i oppvekstmiljøet og omgangskretsen, noe som ikke fremtrer som like relevant for jentenes del. For noen av guttene virket slike offererfaringer som et vendepunkt i livet som hadde betydning for deres egne kriminelle karriere.

Selv om mange av både guttene og jentene vokste opp i belastede deler av byen, virker det som om dette hadde betydning primært for guttene i utvalget. Oppvekstmiljøer preget av en rekke risikofaktorer som uintegreerte familier, fattigdom, rusmisbruk og annen kriminalitet, så ut til å danne en moralsk oppvekstkontekst med andre normative grenser og koder enn det som er vanlig og lovbeskyttet. Mangel på nærhet, samhandling og korrigeringer preget samtidig manges oppvekstfamilie. For gutten i eksempelet nedenfor resulterte dette i en hendelse tidlig i livet, der han ble anmeldt for første gang for brannstiftelse i det som skulle bli en lang rekke av lovbrudd.

Allerede fra tidlig barneskolealder oppholdt gutten seg mye i skolegården etter skoleslutt. Han hang der sammen med sine beste venner, men de hadde ikke mye å ta seg til. Skolen lå sentralt i Oslo indre øst, omgivelsene var preget av fattigdom og selve skolegården var plaget av rusmisbrukere som kom både for å deale og misbruke narkotika. Gutten var redd disse eldre guttene, som iblant snakket til de unge og lo av dem. Noen ganger plaget de barna fysisk. Gutten hadde vanskelige hjemmeforhold med mange søsken i liten leilighet, foreldre som dels jobbet mye, dels hadde psykiske problemer. Han opplevde at han ikke hadde noen voksne å betro seg til. En ettermiddag skjedde en hendelse i skolegården der han ble tatt av politiet for å ha satt fyr på noe tøy som var i skolegården. Gutten følte seg urettferdig behandlet av politiet. Foreldrene ble sinte på han. Dette var starten på en lengre karriere som ung lovbryter, ofte sammen med andre i samme oppvekstmiljø.

Brutte omsorgsrelasjoner, omsorgssvikt og offererfaringer preget også de kriminelle jentene. Psykisk sykdom hos omsorgspersonen eller dem selv, var ofte en del av bildet. Dette var også bakgrunnen for jenta i eksempelet under.

Jenta kom opprinnelig fra Nord-Norge. Hennes skilte foreldre hadde hatt vansker med å samarbeide og klarte ikke å komme jenta i møte da hun på barneskolen utviklet problemadferd og fikk en alvorlig psykiatrisk diagnose. Moren var borte i lengre perioder på grunn av sykdom og foreldrene kranglet mye. På barneskolen oppsto det ofte konflikter mellom jenta og de andre elevene, samt bråk med lærerne. Hun anklaget etter hvert en av lærerne for seksuelle overgrep. Hun ble da for første gang plassert på institusjon annet sted i landet. Etter gjentatte tilfeller av vold, brannstiftelser og rømninger fra ulike institusjoner, kom hun til Oslo. Her var hun uten fast bopel, men holdt seg unna de verste kriminelle miljøene og livnærte seg på prostitusjon og vinningskriminalitet.

3.1.2 Innvandrerbakgrunn

Å være ungdom med innvandrerbakgrunn i Oslo var blant bakgrunnsfaktorene som ser ut til å gi en ekstra risiko for gjentatt kriminalitet. I utvalget av 341 unge med gjentatt kriminalitet var 70 % født i Norge og 83 % hadde norsk statsborgerskap. Hele 77 % (262) hadde innvandrerbakgrunn ved at de selv hadde innvandret eller, oftere, var barn av innvandrere.¹² Dette er en betydelig høyere andel enn for den bosatte befolkning, i Oslo kommune er innvandrersandelen i barnebefolkningen drøyt 35 %.¹³

Tabell 2

Antall unge aktive kriminelle personer fordelt mellom innvandringsbakgrunn og øvrig befolkning, i prosent. Oslo politidistrikt. N= 341.

Landbakgrunn	Andel aktive lovbrøyttere i %	Andel særdeles aktive lovbrøyttere i %	Andel av totalt utvalg i %	Antall av totalt utvalg N =
Innvandrerbakgrunn	65 %	86 %	77 %	262
▸ Selv innvandret	23 %	30 %	27 %	92
▸ Norskfødt m innvanderforeldre	41 %	56 %	50 %	170
Øvrig befolkning	35 %	14 %	23 %	79
Sum %	100 %	100 %	100 %	
N =	147	194		341

For de 147 aktive ungdommene med gjentatt kriminalitet i kun ett kalenderår var andelen 65 %, mens den var 86 % for de 194 særdeles aktive over flere år. Når andelen ungdommer med innvandrerbakgrunn var betydelig høyere blant de særdeles aktive gir det en indikasjon på at innvandringsbakgrunn er en faktor av betydning for utviklingen av gjentatt kriminalitet blant unge.

Det er imidlertid ulik risiko knyttet til forskjellige landbakgrunner og brede generaliseringer om innvandringsbakgrunn blir misvisende. Av de 262 unge kriminelle med innvandrerbakgrunn hadde halvparten røtter i et afrikansk land, og en tredjedel i et land i Asia (inkl. Tyrkia). Det er også kompliserende for spørsmålet om risikofaktor at det med innvandringsbakgrunn ofte følger en overhyppighet av andre belastende faktorer som også innvirker på kriminalitet. Disse behandles senere i rapporten.

¹² I vurderingen av innvandringsbakgrunn som risikofaktor må det også tas hensyn til mulighet for skjevheter i materialet. Det er dokumentert at minoritetsungdommer kan bli møtt med mer kontroll, større mistenksomhet og annen politipraksis enn andre ungdommer, hvilket kan påvirke anmeldelsesfrekvensen og statistikken for gjentatt kriminalitet. Se R. A. Sollund (2007): *Tatt for en annen. En feltstudie av relasjonen mellom etniske minoriteter og politiet.*

¹³ Barnebefolkningen er definert til 6-19 år og tallene er fra 2017. Statistikkbanken til Oslo kommune.

Tabell 3

Andel unge aktive kriminelle personer med innvandrerbakgrunn fordelt etter landbakgrunn, i prosent. Oslo politidistrikt. N= 262.

Landbakgrunn unge kriminelle med innvandrerbakgrunn	Andel aktive lovbrytere i %	Andel særdeles aktive lovbrytere i %	Andel av totalt utvalg i %	Antall av totalt utvalg N =
Afrika	50 %	50 %	50 %	130
Asia (ink Tyrkia)	33 %	36 %	35 %	92
EU/EØS	7 %	7 %	7 %	18
Europa utenom EU	5 %	5 %	5 %	14
Amerika	5 %	2 %	3 %	8
Sum %	100 %	100 %	100 %	
N =	95	167		262

Det finnes en rekke ulike teorier for å forklare ulikhet i kriminalitet mellom innvandrere og den øvrige befolkningen, som det ikke tas stilling til i denne rapporten. I det foreliggende materialet framstår framfor alt de sammensatte problemene som karakteristiske for handlingsrommet de unge velger og begår kriminelle handlinger ut fra. Flere av de unge gir uttrykk for at de føler seg alene med å skulle håndtere situasjonen, de uttrykker ensomhet og fortvilelse.

Gutten er født i Norge av innvandrerforeldre og de har flyttet flere ganger i Norge. Han er en av fem søsken. Gjennom oppveksten ble han utsatt for vold og trusler fra far. Han fungerte dårlig i skolesammenheng, ble utagerende og voldelig. Han skulle bli plassert på institusjon da han var 14 år, men foreldrene tok ham med til utlandet istedenfor. Da han kom tilbake, rømte han for en periode. Gutten har ikke noe nettverk rundt seg utenom familien. Han har kontakt med jevngamle først og fremst i skoletimene. Han føler seg ensom. Han forteller åpent at han har problemer med å kontrollere sinnet sitt, særlig når han føler seg urettferdig behandlet. Han håper en yngre søster ikke får vite om volden han har begått, for hun er hans beste venn.

Erfaringskunnskap fra politibetjenter i SaLTo-nettverket tilsier at mange av de unge kjenner på utenforskap og liten tilhørighet til positive grupperinger. Kun en liten andel av de 194 særdeles aktive lovbryterne deltok i organiserte fritidsaktiviteter, dette kommer vi tilbake til senere i rapporten.

En utfordring som ifølge Statistisk Sentralbyrå (SSB) særpreger innvandrerbefolkningen, og som gjenkjennes i dette materialet, er opplevelsen av sosial eksklusjon.¹⁴ I SSBs analyse framgår det at mer enn én av tre innvandrere fra Asia og Afrika føler seg ekskludert fra samfunnet, noe som er to til tre ganger så mange som blant personer uten innvandrerbakgrunn. De opplever ensomhet og «.. behovet for å være en anerkjent del av noe større enn en selv». For flere av ungdommene i utvalget kom ensomheten og følelsen av å stå på utsiden, ofte sammen med problemer og ensomhet også innen familien.

I tillegg til lavere utdanning, oftere arbeidsledighet og trangere økonomi enn majoritetsbefolkningen, mangler mange innvandrere deltakelse i en sosial enhet, være seg parforhold, vennegruppe, en frivillig forening eller et nasjonalt fellesskap, som kan gi identitet, samhold og «vi»-følelse.¹⁵

Også *Ung i Oslo* rapporten fra 2021 berører utenforskap.¹⁶ Angivelig kan mange av forskjellene mellom innvandrerungdom og andre la seg forklare med ulikheter i sosioøkonomisk status i bred forstand. Som rapporten uttrykker det: «... det er noen færre unge med innvandrerbakgrunn som er tilfreds med livet sitt, noen færre er fornøyd med foreldrene sine, og noen færre er fornøyd med lokalmiljøet. Det er også slik at flere av de unge med innvandrerbakgrunn har problemer med å skaffe seg venner, det er færre som faktisk har venner de kan stole på, og flere er plaget av ensomhet».¹⁷

I det foreliggende kvalitative materialet gir lærere og andre rundt ungdommene beskrivelser av ensomhet, det samme gjør andre hjelpere og politibetjenter. I materialet er det samtidig flere av de unge som beskriver sterke bånd mellom søsken i det som ofte er store søskenflokker. Relasjonene er ofte positive og de unge kan uttrykke mye ansvar og omsorg. Iblant er relasjonene mer konfliktfylte og i noen tilfeller gir de sterke søskenrelasjonene også et opphav til rekruttering av nye ungdommer inn i kriminalitet:

Gutten har bodd flere steder i Oslo med mor, far og fire søsken. Foreldrene har innvandret. Far har nå flyttet ut og hjemmeforholdene er lite tilfredsstillende, spesielt fordi mor plages av psykisk sykdom. Gutten har blitt 15 år og anmeldt for en rekke ran, ordensforstyrrelser og narkotikalovbrudd. Flere av gangene har det vært sammen med brødrene. Politiet er bekymret for påvirkningen han har på dem. Barnevernet vil forsøke å skaffe en hybel til ham, men han er ambivalent til å flytte. Han vurderes da også som umoden og med svak boevne. Gutten er hverken i skole eller ordinært arbeid.

14 Undersøkelsen dreier seg om innvandrere generelt, ikke bare de unge, men den kan muligens belyse noe av situasjonen noen av de unge personene i våre utvalg lever i. Se SSB analyse 2021/04 *Er innvandrere utsatt for ensomhet og sosial eksklusjon?* - SSB.

15 Ibid.

16 Ung i Oslo 2021. *NOVA-rapport-9-21.pdf*.

17 Ung i Oslo 2018 s. 6. *Ny-Nettutgave-Ung-i-Oslo-2018-18-juni-2018.pdf* (oslomet.no).

3.1.3 Psykososial og fysisk fungering

Kun et lite fåtall av de unge særdeles aktive lovbrysterne vi har lest dokumentasjon på, har blitt utredet for psykiske problemer og fått en diagnose. Imidlertid er det mye informasjon i politiets materiale som handler om atferdsproblemer og -forstyrrelser hos de aktive kriminelle ungdommene. Det er også mange indirekte tegn på dårlig psykososial fungering. I mange av historiene virker det som de psykiske og/eller fysiske utfordringene har vært viktig for den unges utvikling av gjentatt kriminalitet.

For noen av de unge framkommer det at de psykiske problemene knyttet seg til sen utvikling og lite modenhet.

Gutten kom til Norge som 11-åring, og har helt siden han begynte på ungdomsskolen slitt med å få seg venner. Han har nedsatt syn og har sagt at han har følt seg utenfor og føler seg ensom. Det er gjennomført en utredning av gutten som viser at han ligger noen år etter når det gjelder faglig modenhet. De voksne rundt gutten mener han oppfører seg som om han er betydelig yngre enn han er. De mener at dette gjør ham lett å lede og det er grunnen til at han har fått «dårlig selskap» og blitt del av et kriminelt miljø. Han er registrert med gjentatte lovbrudd, blant annet skadeverk, tyveri, vold og narkotika siden han var 15 år.

For andre er dårlig psykososial fungering forankret i fysiske utfordringer. Noen av ungdommene er eller skal utredes for ADHD.

Gutten og familien har vært i kontakt med barnevernet siden gutten var syv år grunnet vold i hjemmet. Gutten sier at han har mye å tenke på hele tiden og at det plutselig kan gå en time mens han bare har sittet og tenkt. Han har påvist ADHD, men kan ikke begynne på medisiner før han får negative rusprøver over tid. Han er anmeldt for det meste av lovbrudd, og er også fornærmet i flere saker.

Aggressivitet og mangelfull regulering av følelser er en gjentakende utfordring for mange, og det hender at ungdommen selv beskriver problemer med aggresjon og psykisk fungering. Flere sier åpent at de mangler noen å snakke med og er i behov av psykolog eller lignende profesjonell hjelp. I andre tilfeller kommer informasjonen om psykisk uhelse fra lærer, miljøarbeider eller andre rundt vedkommende.

Gutten beskriver både sin fysiske og psykiske helse som god, og mener selv han ikke har behov for å gå til psykolog. Barnevernet har over flere år, i samråd med skole og PPT, forsøkt å få gutten utredet i BUP, men verken gutten eller familien har ønsket dette. En av årsakene til ønsket om å få gutten utredet er utfordringer med sinnemestring. Gutten ble anmeldt første gang for tyveri fra en butikk da han var åtte år. Siden er han anmeldt for alle slags lovbrudd. På skolen har han lite oppmøte. Gutten sier han har et godt forhold til sine foreldre, men offentlige etater opplever samarbeidet med foreldrene som utfordrende. De har gjentatte ganger avslått tilbud om bistand fra det offentlige.

Erfarne ansatte på de forebyggende enhetene i Oslo-politiet sier også at psykisk helse og sosial fungering trolig medvirker til de unges gjentatte kriminalitet. Slik de kjenner livshistoriene deres, har mange av ungdommene vært utsatt for alvorlige livshendelser som de ikke har fått bearbeidet eller snakket med noen om. Forebyggerne melder at de ofte har opplevd at når ungdommen opparbeider tillit til en politibetjent, kan vedkommende selv uttrykke et ønske om å ha noen å prate med.

Også i erfaringskunnskapen formidlet i SaLTo-nettverket, bekreftes bildet av ungdommer med betydelige psykososiale problemer. Her understrekes det hvor viktig de unges deltakelse i ulike sosiale grupperinger er. Deltakelse virker inn på sosialisering, læring, selvfølelse og selvregulering. Den tidligere nevnte «vi-følelsen» beskrives altså som en beskyttende faktor mot kriminalitet, mens fravær av den vektlegges som en faktor som kan forsterke utenforskap, ensomhet og risiko for kriminalitet for den som stenges ute fra fellesskap.

For mange av de unge kriminelle bidrar deres aggresjon og impulsivitet til å gjøre handlingsrommet mindre. Deltakelse i organisert virksomhet og stabile grupper kan bli vanskelig. Iblant er de unge direkte uønsket. Mangel på både oppmuntring og økonomiske ressurser hjemmefra virker heller ikke fremmende på deltakelse. De unge går da glipp av de positive psykososiale bieffektene som kan oppstå av fellesskap, samarbeid og mestring sammen med jevnaldrende. For de ekskluderte kan andre typer av løse og uformelle fellesskap bli alternativet, noe som isteden fører vedkommende inn i miljøer som preger handlingsrommet med mer uro og uforutsigbarhet, grenseløs adferd og kriminalitet. De blir del av fragmenterte og flyktige nettverk av unge kriminelle som alle sliter med sosial tilpasning.

Gutten forteller at han hadde nære venner i Oslo, men at han har kuttet ut kontakten med mange av dem. Han har også flere venner i Oslo som ikke har vært borti noe kriminelt, de holder han kontakt med. Politiet er bekymret for omgangskretsen hans og at han er observert mye ute etter midnatt. Politiet og skolen oppfatter gutten som en lederskikkelse i ungdomsmiljøet. Skolen omtaler han som en med sterk personlighet og lett påvirkelig, samtidig er han en ledertype i klassen og har rollen som omsorgsperson og er ivaretagende overfor andre elever.

Erfaringskunnskap tilsier at manglende utredning for psykiske utfordringer er gjennomgående for mange av de unge kriminelle. Mange viser tydelige tegn på psykisk uhelse, men har ikke blitt utredet eller fått kyndig bistand til sine utfordringer. Noen få er utredet og har fått en diagnose, noen er påbegynt utredet, men utredningen er ikke kommet i mål. Eksempelet under viser en gutt hvor det er uttrykt alvorlig bekymring rundt hans psykiske helse.

Gutten har vokst opp hos sin mor som har betydelige problemer. Familien har vært i kontakt med barnevernet siden gutten var fire år. Bekymringen rundt gutten har dreid seg om hans atferd og omsorgssituasjon. Gutten har bodd på institusjon en rekke ganger, der er det uttrykt alvorlig bekymring for guttens psykiske helse og utagerende atferd. Han ble anmeldt første gang som 11-åring, i begynnelsen mest for skadeverk, vinningslovbrudd og ran, senere også for narkotikalovbrudd.

Et annet eksempel er jenta i eksemplet under;

Jenta har det fagfolkene rundt henne kaller tilknytningsvansker. Hun angriper både sivile og autoriteter hun støter på. Hun er anmeldt gjentatte ganger for vold og hærverk. Ansatte på institusjonen hun bor på, politiet og andre voksne i nærheten har blitt utsatt for hennes vold. Tidvis går hun destruktivt løs på møbler og gjenstander også. Sinne hun bærer på har vokst siden den gang moren forlot barna. De levde en periode hos slektninger under kummerlige forhold i kommunale boliger i Oslo indre øst. Jenta står særdeles nær søsknene og som storesøster fikk hun tidlig ansvaret for å beskytte de yngre. Hun er sint på alle de offentlige instansene som hun opplevde ikke kunne forstå eller hjelpe dem.

I stedet har hun opplevd dem som trusler, fordi de forsøkte å splitte søsknene og sende dem til ulike institusjoner. Hun er sint og oppgitt over alle voksne som har ødelagt livet hennes. Hun vil ikke vise dem respekt.

Politibetjentene forteller at de aktive kriminelle ungdommene som sliter psykisk ofte er «for friske» for Barne- og ungdomspsykiatrien (BUP), men «for syke» for Helsestasjon for Unge eller Skolehelsetjenesten. Mange har sammensatte problemer med kombinasjon av psykisk helse og rusmisbruk. Noen har i tillegg fysisk forankrede problemer. Dette kan føre til at de faller mellom flere stoler innen hjelpeapparatet. Politibetjentene etterlyser at de unge får mer og adekvat hjelp. De mener at de psykiske problemene ofte fører til store adferdsproblemer der lovbruddene bare er en del av sammensatte utfordringer.

3.1.4 Offererfaringer

Barneverntjenesten og andre med nær kontakt til de unge har uttrykt at de iblant mistenker at de unge har blitt utsatt for vold eller andre traumer tidlig i livet.

Data fra straffesaksregisteret viser at mange av de unge lovbrysterne selv har vært offer for et lovbrudd.¹⁸ Ut fra denne kilden har knapt halvparten av utvalgets 147 aktive lovbryster blitt registrert som fornærmet i anmeldt kriminalitet, mens det samme gjelder nesten 8 av 10 av de 194 særdeles aktive. For befolkningen i Norge generelt var andelen som ble registrert som fornærmet i en sak i 2018 2,7 %.¹⁹

Tabell 4

Andel personer i våre utvalg registrert som fornærmet fordelt på utvalgte lovbruddskategorier i prosent.²⁰

	Andel aktive lovbryster under 18 år	Andel særdeles aktive lovbryster under 18 år
Seksuallovbrudd	10 %	6 %
Vinning	14 %	23 %
Vold	30 %	51 %
Total andel registrert fornærmet	46 %	68 %
N =	N = 147	N = 194

Muligens kan alder ved første erfaring som kriminalitetsoffer ha betydning for senere utvikling av kriminell adferd. For de aktive lovbrysterne var gjennomsnittsalderen ved første gangs registrering som fornærmet 11,4 år. Gjennomsnittsalder for de særdeles aktive var 10,5 år. Det er verdt å bemerke at begge grupper hadde lavere snittalder første gang de ble registrert som fornærmet enn da de ble anmeldt første gang.

Blant de aktive lovbrysterne var nær en tredjedel (32 %) registrert som offer i voldssaker. For de særdeles aktive lovbrysterne var andelen nesten dobbelt så stor (62 %).

De statistiske forskjellene mellom gruppene indikerer at slike tidlige erfaringer som voldsoffer kan innvirke på de unges handlingsrom slik at det øker risikoen for gjentatt kriminalitet hos unge personer. Det virker også som om offerets alder ved krenkelsen er av betydning for utviklingen av gjentatt kriminalitet.

For flere av de unge kriminelle handler erfaringene som volds-/overgrepsoffer om at de har blitt angrepet og utsatt for lovbrudd fra andre kriminelle og/eller andre jevnaldrende. I underkant av 10 % er blitt registrert som utsatt for mishandling i nære relasjoner. Det kan dreie seg om vold mot dem selv eller at de har vært vitne til vold innad i familien som rammer andre. For enkelte starter voldshistorikken tidlig, og kan være både massiv og dramatisk. To eksempler viser alvoret:

18 Trolig er det også for disse unge, som for andre, betydelige mørketall, altså erfaringer som ikke kommer politiet til kjenne. Det er i utgangspunktet ikke grunn til å anta at andelen mørketall er lavere/høyere enn hos andre grupper, imidlertid er det kjennskap i SaLT-nettverket til at noen ikke anmelder lovbrudd på grunn av trusler fra gjerningspersonen(e). I tillegg er det innad i noen ungdomsnettverk sterkt fokus på ikke å «snitche».

19 STRASAK-rapporten. Anmeldt kriminalitet og politiets straffesaksbehandling 2018 kombinert med befolkningsstatistikk fra ssb.no.

20 Enkelte personer er fornærmet i flere saker, for eksempel både da de var 11 år og 17 år, eller for eksempel som offer både for vold og vinning.

Gutten kommer fra en familie med angivelig «massiv omsorgssvikt». Han beskrives som en gutt med mye aggresjon og grenseløs, oppfarende adferd, med dårlige venner i et oppvekstmiljø sentralt i Oslo. Han ble tatt ut av familien som 12-åring grunnet vold, omsorgssvikt og manglende ressurser på alle vis i familien. Hans første lovbrudd var brannpåsettelse og vold mot andre barn i skole- og oppvekstmiljøet. Han har begått flere ran sammen med andre unge, og gruppeprosesser synes som drivende kraft bak dette. Han har fått rusproblemer og ble observert i de åpne rusmiljøene første gang da han var 16 år. Noe av kriminaliteten er blitt begått i rus. Han har også vært involvert i flere tilfeller av vold, hvorav omtrent halvparten har skjedd som motstand i forbindelse med politiets kontroll.

Barneverntjenesten har hatt kontakt med gutten og familien siden gutten var syv år. Kontakten ble opprettet grunnet familievold mellom guttens mor og far. Barnevernet ville bidra med råd og veiledning til familien, men familien samtykket ikke til dette. Kort tid senere ble det igjen opprettet en barnevernssak på bakgrunn av bekymring fra legevakten. Gutten kom dit alene med store skader. Undersøkelsen i ettertid avdekket et høyt konfliktnivå i hjemmet.

Personran kan også beskrives som et voldelig angrep på person. Blant de 147 aktive lovbrøtterne hadde 4 % blitt registrert som utsatt for ran, mens tilsvarende gjaldt 11 % av de 194 særdeles aktive. Dette indikerer at også ransoffererfaringer kan være en risikofaktor for gjentatt kriminalitet.

Når det gjelder seksuallovbrudd var 10 % av de 147 aktive lovbrøtterne fornærmet i slike, mens tilsvarende andel for de særdeles aktive lovbrøtterne var 6 %. Sett på bakgrunn av at utvalget domineres av gutter (86 %), virker dette som en høy andel i forhold til normalbefolkningen både for de aktive og de særdeles aktive lovbrøtterne, der andelen er rundt 1–3 %.²¹ Erfaringer som offer for seksuallovbrudd synes dermed å kunne være en indikator på kriminalitet blant ungdom, samtidig som det ikke nødvendigvis bidrar ekstra som risikofaktor for de mest kriminelt aktive. Det må her tas forbehold om statistiske begrensninger og usikkerhet.²²

Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress, NKVTS, har forsket på menn som utøver vold og funnet at voldsutøvere ofte selv har blitt utsatt for og opplevd følelsesmessig forsømmelse, følelsesmessig overgrep og/eller fysisk mishandling fra foreldre, annen familie og/eller andre.²³ Det er godt dokumentert at menn som utøver vold ofte selv har vært utsatt for ulike overgrep i oppveksten.²⁴

21 Det foreligger betydelige forskjeller i resultater om forekomst i studier av seksuelle overgrep mot barn, som knytter seg til ulike definisjoner og metoder som er benyttet. Anslagsvis utsettes rundt 10 % av menn og 20 % av kvinner før 18 års alder dersom man legger en bred definisjon av overgrep til grunn. Rundt 10 % av disse anmeldes. Dette tilsier en prevalens på 1-2 % av registrerte anmeldelser av seksuelle overgrep i en normalbefolkning. Se NKVTS-rapport: Thoresen, S., & Hjemdal, O. K. (Red.) (2014). Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv. Se også: Sætre, M. Voldtektsmysteriet og problemet som vandret. Om horisontale tolkninger av statistikk. I Finstad, L. & Lomell, H.M.: Motmæle. En antologi til Kjersti Ericsson, Cecilie Høigård og Guri Larsen. Novus Forlag, Oslo 2014, 2014.

22 Materiale over ofre for seksuallovbrudd omfatter få personer og usikkerhetsmarginene er store. Videre kan små skjevheter og tilfeldige variasjoner, blant annet grunnet mørketall, gi store prosentvise utslag.

23 Ibid.

24 [Kjennetegn-hos-menn-som-har-oppsoekt-Alternativ-til-vold-ATV-for-vold-i-naere-relasjoner.pdf](#) (nkvts.no) NKVTS-rapport 4/2012 s. 29.

En slik «vold-avler-vold»-tendens framkommer også i straffesaksregisteret for de unge aktive kriminelle. Av de 341 personene i vårt utvalg viser tabell 4 at 30 % av de aktive og 51 % av de særdeles aktive lovbrysterne selv hadde blitt utsatt for lovbrudd innenfor kriminalitetstype vold innen de fylte 18 år. Av de som er registrert som fornærmet i voldsanmeldelser, hadde 82 % av de aktive og 98 % av de særdeles aktive lovbrysterne selv blitt anmeldt for voldslovbrudd før de fylte 18 år.

Gutten har vært utsatt for vold i familien i sin oppvekst, og utøver etter hvert selv vold mot andre. Gutten skiller ikke mellom sitt forhold til mor og far, men sier han har hatt det vanskelig lenge og han ikke vet hvordan han skal unngå å havne i slåsskamper.

For noen handlet overgangen fra offerstatus til voldsutøver om skifte av kontekster, for andre handlet det om å utvikle voldsadferd og få ny status innenfor den samme sammenhengen man først ble krenket i. Dette gjaldt blant annet gutten i eksempelet under som først ble utsatt for overgrep fra en lokal gjeng, for deretter å bli en sentral voldsutøver i gjengen selv.

Gutten vokste opp i et utfordrende nabolag i en drabantby på Oslos østkant. Hans første erfaring med krenkende lovbrudd var at han ble fanget og brakt inn i skogholtet bak stedets kjøpesenter. Her ble han bundet fast av eldre ungdommer som vanligvis oppholdt seg på senteret. Fastbundet ble han plaget med hensynsløs adferd av ungdommene. Han ble redd av hendelsen. Etterhvert begynte han selv å tøffe seg i det samme miljøet. Han viste seg som truende og voldelig overfor andre. Gradvis ble han ansett som en av de sentrale deltakerne i nettverket.

Gutten har et godt forhold til sine foreldre som er aktivt til stede for han. Lovbruddene han er anmeldt for er i hovedsak volds- og narkotikalovbrudd.

Det er uklart hvordan overgangen fra offer til overgriper skjer. Handlingsrommet for flere av de unge preges av at de lever i miljøer der vold er vanlig, det være seg i familien og/eller i oppvekstmiljøet utenfor familien. Muligens er det slik at en moralsk omgivelse med egne voldspregede normer og grenser for adferd bidrar til at ofre selv tyr til vold som svar på ulike typer konflikter. I den alvorlige historien nedenfor formulerer en psykolog dette som en psykologisk tilpasning til vold med «overlevelsestrategier.»

Gutten ble registrert som fornærmet i en sak som gjaldt mishandling i familieforhold. Det skulle ha pågått fra han var 10 år gammel, kanskje yngre. Både gutten og hans halvsøsken hadde vært utsatt for grov vold fra guttens far, og gutten hadde utviklet traumer som følge av dette. En spesialist konkluderte med at gutten hadde utviklet «overlevelsesstrategier». Han ble vurdert til å ha godt utviklede tilpasningsevner, noe som i dette tilfellet både kunne ha negative og positive utslag. Gutten utviklet seg tidlig som en aktiv kriminell og var på undersøkelsestidspunktet blitt anmeldt for flere ran og voldslovbrudd.

Ung i Oslo 2018 tar for seg Oslo-ungdommenes følelse av trygghet og utsatthet for vold. Her er det tydelige forskjeller mellom unge med og uten innvandrerbakgrunn. «Unge med innvandrerbakgrunn føler seg mindre trygge enn unge med norskfødte foreldre når de er ute om kvelden, og det er flere som er redde for å bli utsatt for vold i nærmiljøet sitt. Det er også flere unge med innvandrerbakgrunn som er redde for å bli utsatt for vold hjemme, og det er flere som rapporterer at en voksen i familien har slått dem med vilje».²⁵

For noen av de unge med innvandrerbakgrunn er det likevel uklart hva som kan ha utløst problemadferden.

Gutten er født og oppvokst av innvandrerforeldre i en drabantby i Oslo. Med unntak av flere institusjonsplasseringer har han bodd på samme stedet hele sitt liv. Gutten er flink på skolen og har som mål å bli biolog, men han har fått dårlige venner og opptrer selv truende overfor omgivelsene. Han er blitt anmeldt for en rekke lovbrudd av alle slag, også vold. Foreldrene er bekymret og samarbeider bra med barnevernstjenesten. Under en utredning blir gutten truende også ovenfor sin far. Gutten er enig i at han sliter med den psykiske helsen.

²⁵ Ny-Nettutgave-Ung-i-Oslo-2018-18-juni-2018.pdf (oslomet.no) Ung i Oslo 2018 s. 6.

3.2 Betydningen av kjernefamilie og boforhold

3.2.1 Boforhold

Stabile boforhold og tilknytningspersoner kan skape et handlingsrom som kan betegnes som en stødig grunnmur for beslutninger og valg i livet.²⁶ Kun 38 % av de særdeles aktive lovbrøytterne bodde med begge sine foreldre første gang de ble anmeldt, det samme gjaldt 46 % av de med gjentatt kriminalitet kun ett år. Mange kom fra oppløste familier og bodde kun med en av foreldrene, da oftest mor. For aldersgruppen 10–17 år i Norge, varierte andelen som bodde bare med mor fra 11 til 14 % i 2021.²⁷

Tabell 5

Andel aktive kriminelle personer fordelt etter utvalg og boforhold, i prosent. Oslo politidistrikt. N = 341.

Oppvekstforhold med foreldre	Andel aktive lovbrøyttere i %	Andel særdeles aktive lovbrøyttere i %
Én forelder	51 %	58 %
Mor	44 %	51 %
Far	7 %	7 %
Begge foreldre	46 %	38 %
Ingen foreldre	3 %	4 %
Sum %	100 %	100 %
N =	147	194

I tillegg har mange av de særdeles aktive lovbrøytterne flyttet mye. På tidspunktet for første anmeldelse, ofte tidlig i tenårene, var gjennomsnittlig antall bosteder fem. Gjentatt flytting og oppbrudd i barne- og ungdomsår kan medføre ytterligere ustabilitet enn de brutte familierelasjonene nevnt ovenfor.

Når vi måler antall ulike bostedsadresser er dette kun et minstetall på antall flyttinger. I en rekke tilfeller har ungdommene flyttet fram og tilbake mellom adresser, for eksempel flytting mellom foreldre eller midlertidig overtakelse av barnevernet. De to ungdommene med flest adresser hadde begge 18 ulike bostedsadresser. Den ene hadde flyttet en rekke ganger sammen med foreldrene. Den andre hadde bodd svært mange ulike steder under oppfølging av barnevernet.

²⁶ Microsoft Word - Forebygging_endelig versjon_publicering.docx (fhi.no) FHI 2018.

²⁷ Se <https://www.ssb.no/statbank/table/06204/tableViewLayout1> Vi har ikke funnet tilsvarende tall for Oslo.

Han kom til Norge som niåring. På under fire år i Norge har han og familien hatt fem ulike bosteder. Det har vært flere årsaker til flyttingene, men etter hvert fikk de innvilget kommunal leilighet. Foreldrene strever med å sette grenser, og gutten bestemmer mye over sine omgivelser. I tillegg til hyppige flyttinger har han også gått på flere forskjellige skoler, her viser han liten respekt for lærere og andre elever. Han er anmeldt for flere tilfeller av vold, ran og narkotikalovbrudd.

Det foreligger betydelige forskjeller i familierelasjonene for de unge aktive kriminelle. Noe som utpeker seg i vårt materiale er at mange hadde et stort antall søsken. For de som bodde med søsken var det gjennomsnittlige antall søsken 4,5.

For mange av de unge med gjentatt kriminalitet var handlingsrommet også preget av trange levekår rent fysisk. Omtrent 80 % av de unge kriminelle bodde i leilighet i tiden før første registrerte anmeldelse. Den totale husholdningsstørrelsen har ikke blitt analysert, men i tillegg til søsken og en eller begge foreldrene, fortalte flere om stesøsken og andre familiemedlemmer i samme hushold.

Gutten bor med mor, far og seks søsken. Familien har dårlig økonomi og bor i en kommunal leilighet. Foreldrene støtter gutten godt og familien er sammensveiset. Far ble uventet alvorlig syk og sengeliggende, og gutten ble preget av dette. Han beskrives som snill og grei inntil han plutselig begynte å tilbringe tid med «feil» folk. Han er anmeldt for trusler, ordensforstyrrelser og vinningslovbrudd.

Erfaringskunnskap fra SaLTo-nettverket støtter funnet som viser at mange vokser opp i små leiligheter med mange søsken og en alenemor. Videre pekes det på at enkelte ungdommer enten ikke får lov til eller vil oppholde seg hjemme og dermed ofte tilbringer mye tid ute i det offentlige rom. Dette kommer vi tilbake til i kapittelet om sosioøkonomi, boforhold og nærmiljø.

3.2.2 Kjernefamilien på godt og vondt

Det er dokumenter at stabilitet og trygghet kan være grunnleggende for å skape gode oppvekstvilkår for barn og unge.²⁸ I familien læres og oppleves tilhørighet, tillit, kommunikasjon, normer og regler som senere preger handlingsrommet de unge gjør sine valg innenfor og handler ut fra. Familien er vanligvis barnas viktigste kilde til læring, omsorg, trygghet og tillit, ifølge FHI.²⁹

En undersøkelse fra de tre største byene i Sverige gir støtte til at familiens involvering fortsetter å være viktig ettersom barna blir ungdommer. De fulgte hvordan det gikk med et tilfeldig utvalg av barn siden 2007 og foreldrerelasjonen så ut til å avgjøre utfallet. De foreldrene som visste hvor barna var, hvem de var sammen med og hva de gjorde, ikke minst i forhold til konsum av alkohol og narkotika, var den viktigste beskyttende faktoren mot at barna ble rekruttert til kriminalitet og kriminelle nettverk. Selv om familiene bodde i et særlig utsatt problemområde, var det primært foreldrekontrollen som avgjorde om det gikk bra med ungdommene, ikke bostedet.³⁰

I materialet dreide noen fortellinger seg om fortrolige, støttende og fortvilte foreldre som bistod sine barn etter beste evne. For noen handlet det om foreldre som selv hadde store problemer, og for enkelte forelå det opplysninger om foreldre som hadde utøvd overdreven kontroll, vold, krenkelser og overgrep.

Mor og far har flyktet fra krig og begge snakker dårlig norsk. Far har krigstraumer og er aggressiv, men nekter å ta imot hjelp eller utredes innenfor psykisk helsevern. Politiet har registrert flere tilfeller av familievold, der far har angrepet mor.

Gutten ser ikke ut til å reagere på volden, trolig fordi han har bevitnet slik vold som del av hverdagen over lengre tid. Gutten benekter at slik familievold forekommer. Det samme gjør mor, som også oppleves som aggressiv. Barnevernet beskriver mor som oppfarende og utagerende.

For mange av foreldrene i materialet var utfordringene i egne liv så omfattende at evnen til ivaretagelse og omsorg for egne barn var svak. Konfliktnivået virket iblant skyhøyt mellom foreldrene.

²⁸ Se blant annet Forebygging blant barn og unge. Barn og unges psykiske helse: Forebyggende og helsefremmende folkehelse tiltak. En kunnskapsoversikt Microsoft Word - Forebygging_endelig versjon_publicering.docx (fhi.no) og Oppvekstrapporten 2017 (bufdir.no).

²⁹ Microsoft Word - Forebygging_endelig versjon_publicering.docx (fhi.no) FHI 2018.

³⁰ Nilsson, Eva-Lotta: Parental socialization and adolescent offending, Malmö universitet, 2017. Sammendrag. Se: <https://dspace.mah.se/handle/2043/22366>.

Guttens foreldre bor ikke lenger sammen. Gutten bor hos far og mor sier at guttens far nekter henne kontakt med sønnen. Mor har anmeldt far for trusler, og hun påstår at guttens far slo henne da de bodde sammen, og at gutten var vitne til dette. Far har på sin side anmeldt mor for fysisk vold mot gutten da gutten var fem år gammel.

Barne- og familiedirektoratet sin oppvekstrapport fra 2017 slår fast at blant barn og unge er vold og misbruk, samt utrygge forhold i hjemmet, påvirket av blant annet foreldrenes rusmisbruk, psykiske lidelser og/eller høyt konfliktnivå. Fysisk eller emosjonell forsømmelse fra foreldre anses som en risikofaktor for å utvikle utfordringer senere i livet; «effektene av å leve under slike forhold varer ved i mange år».³¹ Videre slås det fast at barna som er mest utsatt for å oppleve slike negative livshendelser, er barn i hjem med lave sosioøkonomiske forhold, hvor familien opplever sosial marginalisering, foreldre med manglende omsorgsevner, fysiske eller psykiske helseproblemer, eller et dårlig nærmiljø.³²

Forskning viser også at effekten av de negative barndomsopplevelsene er kumulative. Jo flere slike opplevelser i barndommen, jo større sannsynlighet har barn for å slite senere i livet.³³ Materialet om de unge kriminelle inneholder ikke informasjon om sosioøkonomisk status for deres oppvekstfamilier. Den store andelen som har innvandrereforeldre med bakgrunn fra land i Afrika og Asia tilsier at en relativ stor andel trolig har lav inntekt og/eller svak tilknytning til arbeidslivet.³⁴

Selv om forskningens resultater er relativt klare og gjenspeiles i dette materialet over unge lovbrøyttere, finnes det også variasjoner. I materialet finnes enkelte tilfeller der den kriminelle kommer fra tilsynelatende «gode hjem» på Oslos vestkant.

Gutten kommer fra en velfungerende og ressurssterk familie bosatt i Oslo vest. Foreldrene har selv oppsøkt ulike hjelpeinstanser for å hjelpe gutten til å ta bedre valg. Både foreldrene og øvrig familie støtter opp om og ønsker å bidra for å få gutten ut av en kriminell løpebane.

Det finnes også unge kriminelle som kommer fra godt fungerende og støttende innvandrerfamilier med trange sosioøkonomiske forhold på Oslos østkant.

³¹ BUFDIR, Oppvekstrapporten 2017. Økte forskjeller - gjør det noe? Se side 9.

³² Ibid.

³³ Se Innsattes levekår 2014. Før, under og etter soning. Rapport 2015/47. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/innsattes-levekar-2014>

³⁴ Integreering av innvandrere i Norge - SSB.

Gutten forteller at han er født og oppvokst i Norge. Foreldrene hans er fra Asia. Han opplyser videre at han har et godt forhold til sine foreldre og at han kan henvende seg til dem når som helst. Han er den yngste i søskenflokket og har et nært forhold til både sin storebror og sin storesøster, alle kommer godt overens. Gutten er anmeldt for gjentatte rans- og narkotikalovbrudd.

3.2.3 Mor, far og søsken

Mange mødre var sentrale for de unge lovbrysterne og ble ofte nevnt som viktige støttespillere og motivasjonsfaktorer bak deres valg. I flere tilfeller der ungdommen så for seg en framtid uten kriminalitet, ble mor beskrevet som en ressurs og fortrolig.

Gutten beskriver forholdet til foreldrene som særdeles bra. Han er knyttet til familien og sier at det er familien som best kan hjelpe han til å holde seg unna kriminalitet fremover. Mor har fulgt og hentet han på skolen for å få han dit til riktig tid, hun følger opp og samarbeider godt med barneverntjenesten og skolen. Gutten kommer fra en velfungerende familie hvor spesielt mor bryr seg og involverer seg. De bor i kommunal leilighet og er en stor familie på elleve. Far døde brått og gutten ble sterkt preget av dette.

Gutten i eksempelet under takket ja til tilbud, til dels for å glede sin mor. I forbindelse med personundersøkelsen understreket hjelpeinstansene også hvor viktig kontakten med mor var for at de skulle kunne bistå og hjelpe gutten.

Gutten har takket ja til tilbudet om ekstra oppfølging på skolen. Han hadde utfordringer knyttet til skole og manglet motivasjon. Ansatte i barnevernet som kjenner gutten godt har en gjennomgående opplevelse av at gutten gjerne ønsker å gjøre mor glad, og at dette var en medvirkende årsak til at han sa ja til tilbudet. Det er enkelt å samarbeide med mor, hun stiller alltid opp og gutten møter konsekvent til avtalene hvor mor er med. Mor er også et viktig bindeledd dersom man ikke kommer i kontakt med gutten.

Flere av de unge gir uttrykk for at anerkjennelse fra foreldre virket motiverende på dem for å komme ut av den kriminelle virksomheten. Noen nevnte særskilt hvordan de ønsket å leve opp til mors forventninger og at de ønsker å framstå på en måte som gjør mor stolt.

Gutten ønsker å bli mer voksen og å holde seg unna negative miljøer. Han er opptatt av å bevise for sine nærmeste at han har forandret seg. Det er den sterkeste motivasjonen hans, og spesielt ønsker han å gjøre moren sin stolt.

Samtidig som et positivt forhold til mor syntes å kunne ha en beskyttende effekt, hadde flere av mødrene også hatt dårlig innflytelse. Mange av de unge forklarte om et vanskelig forhold til mor. Mødrene kan derfor framstå både en beskyttelses- og en risikofaktor. I tillegg pekte erfaringskunnskap fra erfarne politibetjenter på at enkelte mødre var servile og underdanige, noe de mente kunne medføre at de unge ble gående alene og styre sine liv selv i ung alder.

Gutten er kjent av politiet for en rekke voldslovbrudd og beskrives som svært voldsvillig. Han er del av et belastet miljø i tilknytning til stedet han har vokst opp. Som forberedelse til rettssak blir gutten invitert til en personundersøkelse for mindreårige og hans mor, som eneste verge, blir invitert med. Mor blir ikke med på personundersøkelsen fordi sønnen ikke ønsker å ha henne med, og mor mener det er viktig å lytte til sønnens behov.

Et annet eksempel er følgende;

Gutten bor hos slektninger etter å ha uttrykt ønske ovenfor barneverntjenesten om ikke å bo sammen med sin mor lenger. Han og mor har kranglet mye, og det har medført at han har opplevd angst og depresjon. Han har gjentatte ganger blitt fysisk utestengt fra hjemmet, ved at hans mor ikke har tillatt han å komme hjem etter skolen eller på kvelden, da har han sovet hos venner. Han sier at årsakene til utestengelsene har vært bagateller, som at han ikke hadde ryddet rommet sitt.

Noen av de unge lovbrysterne beskrev stødige og positive forhold til sine fedre. Igjen finnes også flere eksempler på negative beskrivelse. De unge fortalte mye om fraværet av far, at han ikke var en del av livet deres. Far kunne bo et annet sted, være alvorlig syk eller død, han kunne sitte i fengsel eller hadde aldri vært inne i bildet.

Gutten har et godt og nært forhold til sin mor, men han har bare sporadisk kontakt med sin far. Gutten ønsker ikke å snakke om sin far, og opplysninger tyder på at han har hatt negative opplevelser i relasjon til far. En utredning konkluderer med at han har vansker blant annet med atferdsregulering. Han er anmeldt for en rekke voldslovbrudd, og han er også fornærmet i flere saker som omhandler ran, trusler og vold.

Fraværet av far preger altså mange av de unge lovbryternes livssituasjon og handlingsrom. I de tilfellene der foreldrene hadde flyttet fra hverandre ble mange av barna boende hos mor, enten alene eller sammen med søsken. Flere mistet da kontakten med far. I noen tilfeller medførte dette at ungdommen hadde gått inn i rollen som eldste gutt/mann i familien. Noen så ut til å vokse med ansvaret, mens andre taklet det dårlig.

Søsken kan, på lik linje med foreldre, være en god støtte og ressurs. Det var påfallende hvordan mange av ungdommene med gjentatt kriminalitet tok rollen som omsorgsfigur og rollemodell for yngre søsken på stort alvor. I flere tilfeller virket det imidlertid også som om søskenrelasjoner var medvirkende til starten på en kriminell løpebane.

Gutten bor sammen med mor og eldre brødre sentralt i Oslo. De eldre brødrene er kriminelt belastet og involverer sin yngre bror i et narkotikanettverk. I starten er brødrene en støtte for hverandre i nettverket, men etter hvert opparbeider gutten seg gjeld og er redd de andre i nettverket, også sine egne brødre.

For noen av ungdommene virket det som om søsken var en viktig ressurs i deres handlingsrom fordi de representerte omsorg og var et supplement og/eller erstatning for fraværende foreldre. Iblant erstattet de mangelfull omsorgsevne hos foreldre, som vist i eksempelet under.

Gutten har et godt forhold til sin familie og får god støtte og oppfølging både av mor og far, selv om far reiser mye på grunn av jobben. I tillegg har guttens søster ofte vært med på ulike samtaler med skolen, hos politiet og i barnevernet. Søsteren er opptatt av at både hun selv og de øvrige søsknene er bekymret for broren og ønsket å være støttende. Det er knyttet stor bekymring til guttens nettverk. Han ble anmeldt første gang som niåring for skadeverk, og han har siden blitt anmeldt for mange tilfeller av heleri, trusler, vold og narkotikalovbrudd.

3.3 Betydningen av institusjonsopphold

Omsorgsovertakelse skjer bare når det er *svært alvorlige og sammensatte utfordringer*.³⁵ Det er likevel vanskelig å behandle institusjonsplassering som en ren risikofaktor til senere kriminalitet. Kriminell adferd kan komme først og være en av grunnene til institusjonsplasseringen. Iblant er det prekære og i seg selv kriminalitetsgenererende oppvekstforhold som ligger til grunn forut for plasseringen. Det er samtidig ikke uten relevans å vurdere institusjonsplassering også som en egen risikofaktor for gjentatt kriminalitet hos unge.

I materialet som foreligger er det vanskelig å få full oversikt over andelen som har levd deler av oppveksten innenfor en institusjon. For de *særdeles* aktive lovbrysterne som det ble lest kvalitative beskrivelser av, hadde *over halvparten* bodd en eller flere ganger på institusjon. Trolig var ikke andelen like høy for alle de kriminelle ungdommene samlet sett.³⁶

Omsorgsovertakelse og institusjonsplassering forekommer altså kun når det er *svært alvorlige og sammensatte utfordringer* eller hjelpetiltak i hjemmet ikke har fungert.³⁷ I materialet over unge med gjentatt kriminalitet var det ulike grunner til overtakelsen, det var også et tiltak som ungdommene hadde erfart i ulik alder. En av guttene i utvalget ble plassert på institusjon første gang allerede som fireåring.

Mange av de unge med institusjonserfaring fortalte om sammensatte og tvetydige følelser knyttet til dette. Noen pekte på at det ga dem en frihet fra de belastende omgivelsene de ellers levde under. For noen representerte institusjonen en ro og stabilitet de aldri tidligere hadde kjent på, noe også barnevernet la vekt på.

Trygghet og stabilitet fremstår som helt avgjørende for at ungdom skal få god omsorg og ha det godt mens de er på institusjon.³⁸ «Det å ha en trygg og god omsorgsbasis, en forståelse av hvorfor de bor på institusjon og av hva som er planene neste uke, måned og år, kan virke som selvsagte forutsetninger for god omsorg. For mange av ungdommene i institusjon er likevel ikke denne tryggheten på plass, noe som igjen gjør dem ekstra sårbare».³⁹

I materialet var det eksempler på at enkelte av de *særdeles* aktive lovbrysterne hadde flyttet mellom ulike institusjoner 14–15 ganger på noen få år. Å hele tiden måtte flytte så ut til å skape usikkerhet og mistillit til systemet.

Mange ga uttrykk for at de opplever det belastende ikke å vite hva som skulle skje videre, hvor lenge de skulle bo et sted, eller hvor de skulle ende opp.⁴⁰

35 https://bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/Gangen_i_en_barnevernssak

36 Det er totalt rundt 1 000 omsorgsovertakelser i landet i året. SSB; 09050: Barn 0-22 år med barnevernstiltak i løpet av året, per 31.12. og nye barn, etter omsorgs-/hjelpetiltak, kjønn og alder (F) 2003-2020. Statistikkbanken (ssb.no).

37 https://bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/omsorgssvikt.

38 «De tror vi er shitkids». Rapport om barn som bor på barnevernsinstitusjon – 2020. Barneombudet, s. 36. <https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrappporter/De-tror-vi-er-shitkids.pdf>.

39 Ibid.

40 Ibid. s. 39.

Gutten har bodd flere steder før han flyttet til Oslo, der han også flyttet rundt flere ganger. Politiet anser han som en lederskikkelse i et kriminelt belastet miljø sentralt i Oslo. Han er anmeldt for en rekke ran og voldslovbrudd, og også noe narkotikalovbrudd.

Etter hvert ble gutten flyttet til en institusjon et annet sted i landet, her savner han familie og venner i Oslo, samtidig var det fint å bo der siden det ikke var så mye bråk. Gutten har konsentrasjonsvansker og ble forsøkt utredet for psykiske problemer. Barnevernet planla at vedtaket om plassering skulle oppheves, men endret dette flere ganger, og det ble besluttet at gutten skulle bo på institusjonen ut skoleåret.

En del av de særdeles aktive lovbrysterne ble plassert på institusjoner utenfor Oslo for å komme vekk fra et miljø eller bestemte personer i sine nettverk. Noen av dem så positivt på dette, fordi det ble «roligere» og «enklere» å være et nytt sted. Andre uttrykte at de ikke så hensikten med det. Flere sa at de savnet familie, venner og sine vante omgivelser i Oslo. For mange var det ambivalente følelser knyttet til institusjonsoppholdet, både lettelse og savn.

Gutten har gjentatte ganger blitt påtruffet av politiet i belastede områder nattestid. Han ble plassert på institusjon et annet sted i landet for å komme vekk fra det usunne miljøet han var blitt del av. Han var mye mer «hjemme» der enn da han bodde i Oslo. Han mente selv at rammene der var bra for han. På det nye stedet gikk han på videregående og klarte seg bra. På institusjonen bodde han sammen med andre ungdommer med problemer og flere ansatte som jobbet turnus. Gutten opplevde at dette gjorde det ustabil og han savnet gamle venner og familien. Samtidig syntes han det var fint å bo på dette nye stedet siden det ikke var så mye bråk der. Han trodde han skulle klare å gjennomføre videregående hvis han ble boende.

Avhengig av bakgrunn og hjemmelsgrunnlag for at ungdommene er plassert på institusjon, varierer det hva barnevernet kan gjøre hvis en ungdom rømmer. Det finnes eksempler i vårt materiale på ungdom som har rømt fra institusjonen de bodde på, og som har vært borte i flere måneder før de har kommet til rette.

Jenta har vokst opp i en konfliktfylt familie. Hun ble utsatt for et alvorlig lovbrudd mens hun var barn. Hun sliter med mye atferdsvansker og aggresjon, også mot politiet. Hun har flere ganger blitt plassert på institusjon, og hun har rømt derfra en rekke ganger. I enkelte tilfeller har det gått lang tid før hun har kommet til rette.

Det er dokumentert i ekstern forskning at «Unge voksne med barnevernsbakgrunn generelt har høyere risiko for å greie seg dårligere enn unge voksne flest, på mange, viktige livsområder. Eksempler er utdanning, arbeid, avhengighet av offentlige ytelser, psykisk og fysisk helse, rusmisbruk og kriminalitet.»⁴¹ Ut fra hva som framgår av materialet om de unge kriminelle, virker konklusjonen relevant også for dem. Institusjonsplassering ser ut til å påvirke handlingsrommet på en slik måte at det ofte øker risikoen for å de begår gjentatt kriminalitet.

3.4 Betydningen av sosioøkonomi, boforhold og nærmiljø

3.4.1 Bostedet i et delt Oslo

Forskjellene i inntekt, arbeidslivstilknytning, utdanningsnivå, boligforhold, landbakgrunn og husholdets sammensetning preger byen Oslo og skaper til sammen det som kan kalles sosioøkonomiske skiller.⁴² For eksempel varierte andelen barn i hushold med vedvarende lavinntekt i årene 2013 til 2015 fra å utgjøre 63,7 % i delbydel nedre Tøyen i Bydel Gamle Oslo, til bare 2,4 % i delbydel Holmen i Bydel Vestre Aker.⁴³ Blant hushold med barn med vedvarende lav inntekt, er nærmere 80 prosent innvandrerrfamilier.⁴⁴ Barn som vokser opp i innvandrerrfamilier i Oslo er særlig utsatt for barnefattigdom, og bor ofte i såkalte utsatte boområder.⁴⁵ Oslo kommunes statistikk over husholdninger der offentlige overføringer utgjorde mer enn halvparten av inntekten i 2017 konkluderte med at:

«Bydelene som ligger i ytre øst har de høyeste andelene med velferdsstatsavhengige. I bydel Grorud, Stovner, Søndre Nordstrand og Alna er over én femtedel av alle husholdningene velferdsstatsavhengige. I den andre ytterkanten finner vi bydelene i ytre vest, hvor det er i underkant av én av ti husholdninger som er velferdsstatsavhengige.»⁴⁶

Skillene i Oslo treffer ungdommene som ulike livsbetingelser. Sosioøkonomisk fordeling påvirker deres handlingsrom med føringer og grenser for både de realistiske målsetninger de kan stille seg og valgene de kan ta for å nå målene. Ikke minst innebærer uttalt barnefattigdom et samspill mellom mange faktorer som begrenser de unges muligheter innenfor det legale samfunnet, de stenger for deres utvikling.⁴⁷ Det er derfor gode grunner til å anta at sosioøkonomi i bred forstand, også målt gjennom bosted som indikator, kan virke som potent kriminalitetsfremmende og er en risiko- eller beskyttelsesfaktor for ungdommene.

Det foreliggende materialet om unge aktive kriminelle gir imidlertid ingen klar og entydig bekreftelse på denne hypotesen. Det mangler informasjon om familienes inntekter. Derimot

41 Mot alle odds. Oslo Met, Elisabeth Backe-Hansen.

42 Oslo kommunes statistikkbank viser for eksempel at gjennomsnittlig bruttoinntekt i delbydelene i Oslo i 2019 varierte fra 1 147 000 i delbydel Bygdøy til 309 000 i delbydel Fossum. Videre viser den samme statistikkbanken oversikt over husholdninger hvor overføringer fra det offentlige utgjorde mer enn halvparten av husholdningsinntekten i 2017. <https://www.oslo.kommune.no/statistikk/inntekt-levekar-og-sosiale-forhold/inntekt>.

43 Fafo-notat 2019:24, s. 12 <https://www.fafo.no/images/pub/2019/10314.pdf>.

44 Epland og Kirkeberg, SSB, 2017 <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/ett-av-ti-barn-tilhorer-en-husholdning-med-vedvarende-lavinntekt>.

45 Fafo-notat 2019:24 side 12, Anne Hege Strand og Marianne Takvam Kindt, Unge i utsatte boområdet – en kunnskapsoversikt. Delrapport). <https://www.fafo.no/images/pub/2019/10314.pdf>.

46 <https://www.oslo.kommune.no/statistikk/inntekt-levekar-og-sosiale-forhold/levekar>.

47 Barnefattigdom er utviklingsfattigdom - forebygging.no <https://www.forebygging.no/Artikler/2019/Barnefattigdom-er-utviklingsfattigdom>.

foreligger detaljerte data om bostedsadresse, landbakgrunn, og andre parametere for sosioøkonomiske forskjeller.

For geografisk bosted var drøyt halvparten (56 %) av de 341 unge med gjentatt kriminalitet totalt, både ett og flere år, bosatt i politiets Enhet øst, altså områder med høy andel av familier med lav inntekt over tid.⁴⁸ Forskjellen var liten mellom *de aktive* (53 %) av *særdeles aktive* (57 %). Samlet var andelen med bostedstilknytning i politidistriktets Enhet sentrum på 24 %, mens andelen tilhørende politidistriktets Enhet vest utgjorde 15 %. Hvert år er det også unge fra andre deler av landet som begår kriminalitet i politidistriktet. Disse er registrert under «Annet distrikt» i tabellen under og utgjør 5 % av de unge med gjentatt kriminalitet.

Tabell 6

Andel personer fordelt på geografisk enhet og utvalg. Deler av Bydel Frogner tilhører Enhet sentrum og deler tilhører Enhet vest. Oslo politidistrikt. N = 341.

	Andel aktive lovbrøyttere	Andel særdeles aktive lovbrøyttere	Sum
Enhet sentrum	23 %	26 %	24 %
Enhet vest	20 %	11 %	15 %
Enhet øst	53 %	57 %	56 %
Annet distrikt	4 %	6 %	5 %
Sum %	100	100	100
N =	147	194	341

For å forsøke å identifisere eventuelle skjevheter i bosetningen blant de kriminelle ungdommene i forhold til befolkningen generelt, har vi valgt å konsentrere oss om bosatte i Oslo kommune. Det krever da at vi utelukkende beregner ut ifra de som er registrert med bopel i kommunen. Disse sammenlignes deretter med bosatte innbyggere 10–17 år totalt sett i kommunen.

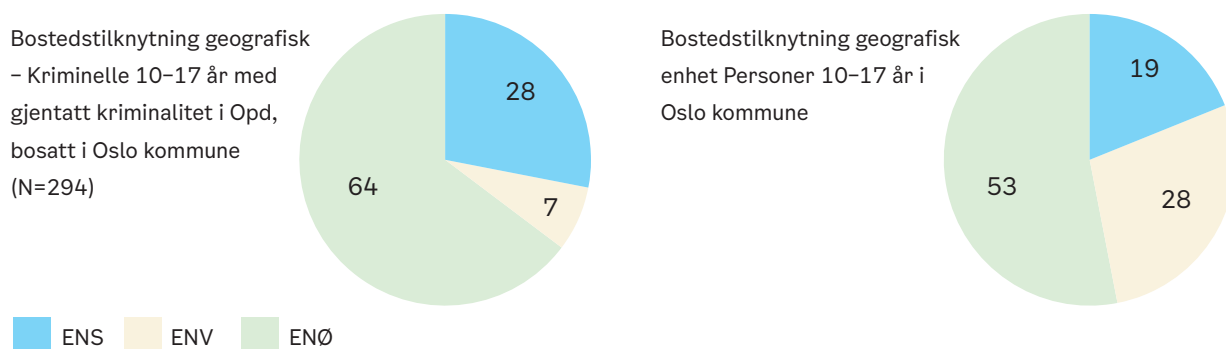
Det var 294 personer i utvalget på 341 unge som var bosatt i Oslo kommune. Disse kunne ha begått lovbruddene i flere år i perioden 2015 til 2018. Sammenlignet med antallet ungdommer kun for ett år, for eksempel 2018, blir dermed misvisende. Per år utgjør de unge som er registrert med gjentatt kriminalitet anslagsvis mellom 0,1 %–0,5 % av bosatte i alderen 10–17 år i Oslo kommune.

⁴⁸ Fordelingen av de unges bosted på politiets geografiske enheter er basert på hvilken bydel eller kommune som har barnevernsansvar for den enkelte unge.

Som det framgår av diagrammet under var 64 % av de 294 Oslo-bosatte hjemhørende i politidistriktets geografiske Enhet øst, 28 % i Enhet sentrum og 7 % i Enhet vest.⁴⁹ Tilsvarende for normalbefolkningen mellom 10–17 år var 53 % bosatt i Enhet øst, 19 % i Enhet sentrum og 28 % i Enhet vest.⁵⁰ Dette er tall for Oslo kommune.

Figur 1

Bosted fordelt etter politidistriktets geografiske enheter for Oslo kommunes bosatte aktive kriminelle ungdommer (10–17 år) og for normalbefolkningen av ungdommer (10–17 år).

Målt på denne måten synes geografiske bosted å ha en betydning som risikofaktor for gjentatt kriminalitet hos unge. Det er en forhøyet risiko for ungdom bosatt i Enhet øst og sentrum, og en beskyttelse mot slik utvikling i Enhet vest.

Den delte byen Oslo ser derfor ut til å gjøre utslag for handlingsrommet de unge tar beslutninger og handler ut fra slik at den alvorlige ungdomskriminaliteten får en tydelig geografisk profil. Variasjoner mellom lokalmiljøer gir imidlertid grunnlag for dette overordnede bildet. Som det framgår nedenfor er lokalmiljøer og steder med tilsynelatende ulike utfordringer og handlingsrom for de unge, spredt fordelt innenfor politidistriktets store geografiske enheter.

49 Av de 341 ungdommene i utvalget var 294 bosatt i Oslo kommune.

50 Tall hentet fra Oslo kommunes statistikkbank januar 2022.

3.4.2 Bydeler

Tabell 7

Andel personer fordelt på bydeler og utvalg. N = 294 (antall med bostedsadresse i Oslo kommune).

	Andel aktive lovryttere	Andel særdeles aktive lovryttere	Sum
Gamle Oslo	12 %	18 %	15 %
Grünerløkka	6 %	5 %	5 %
Sagene	4 %	4 %	4 %
St. Hanshaugen	2 %	1 %	2 %
Frogner	3 %	4 %	3 %
Ullern	2 %	0 %	1 %
Vestre Aker	5 %	0 %	2 %
Nordre Aker	3 %	2 %	3 %
Bjerke	5 %	2 %	3 %
Grorud	10 %	13 %	12 %
Stovner	7 %	8 %	8 %
Alna	17 %	15 %	16 %
Østensjø	12 %	7 %	9 %
Nordstrand	2 %	1 %	1 %
Søndre Nordstrand	10 %	20 %	16 %
Sum %	100 %	100 %	100 %
N =	126	168	294

De fire bydelene som hadde størst andel fra vårt utvalg blant sine bosatte, var *Gamle Oslo* i politidistriktets geografiske Enhet sentrum og *Grorud*, *Søndre Nordstrand* og *Alna* og i Enhet øst. Av de totalt 294 unge som hadde bostedsadresse innenfor Oslo kommune, bodde 57 % i en av disse bydelene, blant disse 48 % av de 126 aktive kriminelle og 65 % av de 168 særdeles aktive. Til sammenligning bodde 27 % av normalbefolkningen i aldersgruppe 10–17 år i en av disse fire bydelene.

Den skjeve spredningen av bosted blant Oslo-ungdom med gjentatt kriminalitet gir et relativt tydelig tegn på at risikoen for gjentatt kriminalitet øker i bestemte bydeler øst og i sentrum av byen. På den andre siden av skalaen var det få ungdomskriminelle med bostedsadresse i henholdsvis bydelene Ullern, Nordstrand, St. Hanshaugen og Vestre Aker. Disse bydelene ser ut til å gi ungdommen handlingsrom som beskytter mot gjentatt kriminalitet blant unge.

3.4.3 Nabolag og det lokale kriminelle nettverkets betydning

De fire bydelene med flest bosatte ungdommer med gjentatt kriminalitet, ligger innenfor Enhet øst og Enhet sentrum. Det er en opphopning av negative indikatorer på sosioøkonomisk situasjon i de bestemte områdene, og dette kan være en bakgrunn for at geografisk bosted framstår som en risiko- og beskyttelsesfaktor.

Bestemte lokale områder innenfor de ulike bydelene i Oslo har imidlertid forskjellige og sammensatte utfordringer. Debatten om utsatte områder og «svenske tilstander» er ikke dekkende for de fleste lokalområdene i Oslo, hverken i øst, vest eller sentrum. Noen områder er derimot preget av både mye kriminalitet og har mange ungdommer bosatt med langt rulleblad.

Sinne han har bygget opp har røtter i tidlige opplevelser med familievold. Dette har utviklet seg i det belastende oppvekstmiljøet han bor og vanker i sentralt i Oslo. Selv har han blitt angrepet med kniv av en annen ung gutt i samme bomiljø. Nettverket han er en del av omsetter narkotika. Lovbruddene han er anmeldt for er i hovedsak vold, ran og narkotika.

Et av kjennetegnene ved mange av disse ekstra belastede områdene er at kriminelle ungdommer og kriminelle unge voksne funnet hverandre. Dette gjelder særlig lokalområder med nettverk som bedriver salg av narkotika i det offentlige rom. I de nevnte bydelene dreier dette seg spesielt om Mortensrud og Holmlia i Bydel Søndre Nordstrand, om Tøyen og Grønland i Bydel Gamle Oslo og om Romsås i Bydel Grorud.

I det kvalitative materialet om gjentatt kriminalitet framgår det at mange av ungdommene var involvert i nettverkene for omsetning av narkotika og hadde blitt siktet flere ganger i den forbindelse. Uten at det foreligger kvantitative data til å støtte dette, virket det som om bosted i et sosioøkonomisk presset område, som også plages av narkotikanettverk, representerte en faktor i ungdommens handlingsrom som fremmet risikoen for kriminalitetsutøvelse.

Politi, barnevern og skole er bekymret for at han henger mye med kompiser som påvirker negativt. Politiet opplyser at gutten ofte frekventerer miljøer som er belastet med bruk, kjøp og salg av narkotiske stoffer. Gutten er, ifølge mor, mye ute på kveldene og kommer hjem sent. Mor oppgir at gutten forteller svært lite om sitt liv, hvem han er sammen med og hvor han oppholder seg.

Foruten tilstedeværelse av narkotikanettverk, kan kvaliteten ved nabolag og steders oppvekstmiljø i bredere forstand være en faktor med innvirkning på risikoen for unges kriminalitet. Det kan blant annet påvirke formen for sosial kontroll og tilstedeværelsen av ansvarlige voksne rundt ungdommene. I det kvalitative materialet i undersøkelsen var det få notater direkte om lokalmiljøets betydning, men det lå under i fortellingene om personene, familiene, vennene og deres omgangskrets. Det ble også tematisert i erfaringskunnskapen formidlet av politibetjenter, som ofte pekte på lokalmiljøet som en betydningsfull faktor for de unges kriminalitet.

Forskning om nabolagenes betydning for beboernes livssituasjon, vektlegger ofte negative virkninger av segregasjon, virkninger som svekkes når ulike befolkningsgrupper er jevnere fordelt geografisk.⁵¹ En blanding av sosiale og etniske grupper gir større toleranse, økt samhandling og utjevning av livssjanser.⁵²

Svake levekår og konsentrasjon av såkalte nærmiljøbyrder ser på den andre siden ut til å kunne ha som effekt at barn og unges sosiale mobilitet og handlingsrom forringes.⁵³ Nabolag kan i enkelte tilfeller forsterke dårlige levekår og bidra til svake skoleresultater for de unge. Dette kan igjen påvirke kriminalitetstilbøyelighet.⁵⁴ Eksponering for kriminalitet og vold i utsatte boligområder kan på sin side føre til fysiske og mentale helseproblemer.⁵⁵

Flere av ungdommene i materialet uttrykte et ønske om å flytte fra sitt nærmiljø. De ville løsrive seg fra destruktive relasjoner og bryte med omgangskretsen og stedet som helhet.

Gutten beskrives som en reflektert ung mann, men som ofte handler ut ifra følelser og impuls. Han ønsker å flytte fra stedet han har vokst opp og har bodd hele sitt liv. Han mener han ikke klarer å holde seg unna kriminalitet så lenge han er sammen med vennene og andre ser på dem sånn de gjør. Gutten er i hovedsak anmeldt for narkotikalovbrudd. Han har vært plassert på institusjon en rekke ganger på grunn av utfordrende oppvekstsvilkår både i familien og nærmiljøet.

I drøftingen av nabolageffekter er også territoriell stigmatisering et aktuelt tema. Fordommer preger holdningene overfor noen bosteder i Oslo, særlig lokalsamfunn preget av mange levekårsbelastninger. For noen av de bosatte kan stigmaet bidra til en destruktiv følelse av håpløshet og motløshet.⁵⁶ Erfarne politibetjenter forteller om det de opplever som «slitasje» hos lokale ungdommer av å bli oppfattet på en spesiell måte på grunnlag av bostedet. Den negative identiteten som stigmatisering gir, kan være en risikofaktor for kriminalitetsutvikling hos ungdommene.

51 Se blant annet: NOU 1976:46 Utdanning og ulikhet, NOU 1978:52 Levekår i storby, NOU 1979:5 Bypolitikk, og St. meld. 14 1994–95 Om levekår og boforhold i storbyene. For Oslos del er det nærliggende å nevne tre Fafo-rapporter: «Oslo den delte byen» (Hagen mfl., 1994), «Fra behov til budsjett» (Djuve mfl., 1997) og «Levekår på vandring» (Bråthen mfl., 2007). Alle disse publikasjonene vektlegger negative virkninger av segregasjon, det vil si virkninger som ikke ville finnes hvis ulike befolkningsgrupper var jevnere fordelt i byen.

52 [10314.pdf](https://www.fafo.no) (fafo.no) Unge i utsatte boområder – en kunnskapsoversikt. Strand og Kindt 2019.

53 Sosial kapital og grensedragninger på «vestkantens østkant» – sosial blandingspolitikk i en norsk kontekst. [Sosial kapital og grensedragninger på «vestkantens østkant» – sosial blandingspolitikk i en norsk kontekst](https://www.fafo.no) | Nordic Journal of Urban Studies (idunn.no).

54 Brattbakk og Andersen 2017 side 19 <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004132>.

55 Forskning fra Universitetet i Oslo peker imidlertid på at velferdsstaten modererer disse negative nabolageffektene. [Etnisk segregering i skoler og nabolag: konsekvenser og dynamikker \(avsluttet\)](https://www.sv.uio.no/iss/forskning/prosjekter/segregasjon) - Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi (ISS) (uio.no) <https://www.sv.uio.no/iss/forskning/prosjekter/segregasjon>.

56 Fafo-notat 2019:24, s. 14 <https://www.fafo.no/images/pub/2019/10314.pdf>.

Flere av ungdommene deler de negative erfaringene i samhandlingen med hverandre, og de kan utvikle motstrategier i felleskap. I noen av de belastede ungdomsmiljøene i Oslo er det utviklet reaksjonsformer der de unge snur negativ identitet om til en alternativ gruppeidentitet rundt det å være «gangster». Inspirert av populærkultur og nett-trender har for eksempel bestemte klær, musikk, post-stedsnummer og lignende blitt tatt i bruk som lokale markører og symboler på alternative fellesskap og motstand. Selvbildet som «gangster» kan i en slik sammenheng forstås som svar på stigmatiseringen og det asymmetriske maktforholdet de opplever.⁵⁷ Slike erfaringer kom likevel ikke klart til uttrykk i materialet som ble lest. Det kan gjenspeile både intervjuerens fokus og ungdommens ønske om å holde dette for seg selv.

I logikken om «ytre fiende, indre samhold» kan politiets forsterkede innsats i de aktuelle geografiske områdene også bidra negativt. Det er fare for utvikling av tettere relasjoner mellom de kriminelle ungdommene, mer gjensidig lojalitet og økt fiendtlighet overfor omverdenen/ myndighetene. Også dette er en mulig mekanisme bak fortsatt kriminalitet hos unge lovbrøyttere.

Gutten er bosatt sentralt i Oslo, i et område preget av flyktige ungdomsnettverk og narkotikasalg. Han er selv del av et lokalt kriminelt nettverk med unge lovbrøyttere. Til tross for sin unge alder er han dypt involvert i salg på det åpne narkotikamarkedet. Han er også involvert i omsetning av heroin. I tillegg er han i dårlig selskap av unge kriminelle fra samme oppvekstmiljø, hvor flere er tungt kriminelt belastet. Politiet opplever ham som grenseløs og krevende. De mener at han, og miljøet han er del av, mangler respekt for myndigheter.

3.4.2.1. Påvirkning fra omgivelsene

Tilhørigheten og samholdet med andre i samme situasjon kan på flere måter være en risikofaktor som bør vurderes, selv om det er vanskelig å dokumentere statistisk. Overordnet kan en mulig sammenheng være at omgangskrets og nettverket av venner bli mer betydningsfullt der vedkommendes relasjon til familien og skolen er svak. Uformell sosial kontroll som utøves av omgangskretsen, kan forme unge gutter og jenter som har en ustødig grunnmur i livet.

Erfaringskunnskapen fra politibetjenter og andre praktikere i feltet har fremhevet at ungdommene synes lett påvirkelige av sine nettverk. Gruppeprosessene som oppstår har sett ut til å innvirke både på deres utøvelse av kriminalitet, den ytre fremtoningen de presenterer seg med ovenfor andre, og holdningene de har til blant annet politi og barnevern. Selv om det er vanskelig å måle slik eventuell innflytelse mellom venner, må den vurderes som mulig risikofaktor for at unge begår gjentatt kriminalitet.

I forlengelsen av dette er det også et spørsmål om når og på hvilken måte større kriminelle miljøer og nettverk i et nabolag virker kriminalitetsfremmende på den enkelte ungdommen i området. Mange av de unge i materialet har understreket hvor viktig det er for dem å bryte med venner og omgivelsene i nærmiljøet.

⁵⁷ Fafo-notat 2019:24, s. 52 <https://www.fafo.no/images/pub/2019/10314.pdf>.

Gutten har bevisst tatt avstand fra det han selv omtaler som «såkalte venner». Han sier selv at de hadde dårlig innflytelse på han. Nå har han to virkelig gode venner, de er som brødre for han.

Muligens har noen av de som vokser opp i boområder med sosioøkonomiske utfordringer lavere terskel for å bli involvert i negative nettverk enn andre. Fra praksisfeltet har det blitt lagt vekt på at trange boliger og store familier kan være en risikofaktor ved at det tvinger noen til å bruke mer tid i det offentlige rom. De har ment at få fritidstilbud og flere ungdommer i samme situasjon utendørs, kan fremme kriminalitet blant de unge.

3.4.4 Fritidsaktiviteter og mestring

For barn og unge er deltakelse i ulike sosiale grupperinger ønsket og viktig både for sosialisering, læring og tilhørighet. Mange typer gruppeprosesser som bygger positive relasjoner kan bli vedvarende og betydningsfulle i mange år. Slike relasjoner omtales gjerne som vennskap. Sosial deltakelse er viktig for inkludering og for å forhindre utenforskap.⁵⁸ Deltakelse i fritidsaktiviteter, både uformelle og organiserte, kan betraktes som en mulig beskyttelsesfaktor mot utvikling av kriminalitet hos barn og ungdom.

Omtrent en tredjedel av de særdeles aktive ungdommene vi har lest om i personundersøkelser og andre saksdokumenter, hadde deltatt i organiserte fritidsaktiviteter. Mange av dem sluttet raskt og/eller tidlig i tenårene. For øvrig er det forskjeller i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter i Oslo kommune.⁵⁹ Barn og unge på vestkanten deltar oftest i faste fritidsaktiviteter.⁶⁰

Noen av de unge fortalte at de sporadisk spiller fotball på løkka, mens mange sa at de ikke hadde noen spesielle fritidssystemer utover å henge sammen med andre ute på gata. Enkelte hadde derimot klare ønsker om å starte med en hobby. Iblant benyttet hjelpere dette som motivasjonsfaktor for få ungdommen til å ta nye valg, og iblant bistod de med å gjøre fritidsaktiviteten mulig.

58 Kunnskapsoversikt FHI <https://www.fhi.no/publ/2020/barn-unge-og-kriminalitet>.

59 Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter.

60 Barn på Oslos vestkant deltar oftest i faste fritidsaktiviteter - Ungdata ; ODA Open Digital Archive: Idrettens posisjon i ungdomstida. Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten? (oslomet.no) ; ODA Open Digital Archive: Idrettens posisjon i ungdomstida. Hvem deltar og hvem slutter i ungdomsidretten? (oslomet.no); Instiute for Social Research - Open Arcive: Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter (unit.no).

Voksne rundt gutten opplever han som høflig, men reservert. Han uttrykker seg med få ord, men har formidlet et ønske om å få starte med vannsport. Barnevernet vil dekke dette på betingelse av at han først må levere negative rusprøver. Gutten har ikke lyktes med det. Hjelpeinstanser rundt gutten vurderer det som viktig at arbeidet fortsetter med å motivere han i et prososialt og godt miljø i form av et aktivitetstilbud. De håper at gutten skal kunne oppleve mestring og motivasjon, noe som igjen kan bidra til at han tar gode valg fremover.

Dersom fritidstilbudet er begrenset eller fraværende, kan dette være en mulig faktor som fremmer lediggang og kontakt med en usunn omgangskrets. Voksenkontrollen er lettere å opprettholde i organiserte aktiviteter, mens den i stor grad blir fraværende i det offentlige rom, ikke minst når enkelte ungdomsgrupperinger bevisst unndrar seg slik kontroll.

Et eksempel fra materialet, som viser hvordan ungdoms sosiale deltakelse kan gi positive konsekvenser, er gutten som fikk tilbud om å være med i «guttegruppa» i bydelen han bodde i.⁶¹ Prosjektet ble startet av NAV for å bistå barn fra familier som hadde kontakt med NAV og dårlig økonomi.

Gutten ble beskrevet som vanskelig, med gjennomgående dårlig oppførsel. Han hadde liten respekt både for lærere, andre elever og politiet. På denne bakgrunnen ble han påmeldt en friluftsgruppe i bydelen, som møtes jevnlig. De gjør ulike ting sammen, som å dra på ulike turer. En av de som jobber i gruppa har forklart at gutten fungerte utmerket overfor ham og de andre deltakerne i gruppa. En gang de var på fjelltur hvor de gikk fra hytte til hytte, var de del av en større turgruppe med for dem ukjente mennesker. Da de nådde en fjelltopp var gutten førstemann opp, full av pågangsmot og veldig målbevisst.

Flere av de som hadde flyttet mye eller bodd på institusjon fortalte at de har mistet interesse for fritidsaktiviteter. Nedenfor er en gutt som ikke ville engasjere seg fordi han visste at oppholdet var midlertidig.

⁶¹ Prosjektet ble startet av NAV for å bistå barn fra familier som hadde kontakt med NAV og dårlig økonomi.

Gutten har bodd på ulike institusjoner. Ansatte på en av dem forklarer at det var vanskelig å få gutten interessert i organiserte fritidsaktiviteter siden han var fast bestemt på at han ville tilbake til Oslo så fort som mulig. Gutten uttalte at han flytter så mye og at han derfor ikke orker å engasjere seg for å bli kjent med noen, eller delta på noe siden han bor der så kort tid. Gutten selv skiller mellom sine interesser før og etter opphold på barnevernsinstitusjoner. Tidligere likte han å spille fotball og å være med venner, nå kjeder han seg mye.

For noen var det ikke noe klart skille mellom fritidsaktiviteter med kompisene i nærmiljøet og det å være del av kriminelle nettverk.

Gutten har et stort vennenettverk, men det er bare en person han vil beskrive som en nær venn. Han og kompisene gjør en del aktiviteter når de er sammen, som for eksempel å spille fotball og basket, men de tilbringer også en del tid i sentrum. Noen av vennene er bekjente av politiet, og gutten har valgt å ta avstand fra noen av de tidligere kompisene fordi han føler at de har dårlig innvirkning på han.

Guttens kontaktperson i barnevernet opplever gutten som høflig, men reservert. Han uttrykker seg med få ord, men har formidlet et sterkt ønske om å få starte med vannsport. Barneverntjenesten håper at gutten skal kunne oppleve mestring og motivasjon, noe som kan bidra til at han tar gode valg fremover.

3.5 Betydningen av skole

Ut fra det kvantitative materialet som foreligger om de unge med gjentatt kriminalitet var det vanskelig å gi et samlet bilde av hvor mange som er aktive deltakere som skoleelever og hvordan de mestret skolehverdagen. Det var derfor heller ikke mulig å gi noe godt inntrykk av hvordan skoletilknytning virket som risiko- eller beskyttelsesfaktor for gjentatt kriminalitet.

Det kvalitative materialet viser imidlertid at flere av de unge periodevis droppet ut av skolen. Noen fikk opphold og hull på grunn av flyttinger, institusjonsopphold eller på grunn av deltakelse i større nettverk som driver med kriminell virksomhet.

Oslo kommunes statistikkbank har oversikt over andelen som ikke fullfører videregående opplæring innen fem år, og statistikken viser stor variasjon mellom bydelene i Oslo. Andelen som ikke hadde fullført innen fem år var høyest i bydelene Gamle Oslo og Grünerløkka med

henholdsvis 34,9 % og 33,5 %, og lavest i bydelene Vestre- og Nordre Aker med henholdsvis 11,3 og 12,1 prosent.⁶²

Ut fra andre undersøkelser er det grunn til å tro at den løse og periodevise tilknytningen til skolen kan ha virket ugunstig inn på ungdommenes handlingsrom og fremmet utviklingen av kriminell adferd. Skolen beskrives gjerne som en betydningsfull arena for å hindre fremtidig utenforskap. Den skaper gode fremtidige livssjanser og er sentral for inkludering, fellesskap og tilhørighet.⁶³ Om man fullfører skolegang eller ikke, har betydning for livskvaliteten også senere i livet.⁶⁴ Viktigheten av å fullføre grunnskolen, videregående skole og gjerne ytterligere utdanning forsterkes i dagens kunnskapssamfunn der ufaglærte stillinger forsvinner.

3.5.1 Lærevansker og mistrivsel

Blant de unge særdeles aktive lovbrysterne i denne undersøkelsen var det mange som uttrykte mistrivsel på skolen og som mestret den dårlig. Noen hadde problemer allerede på barneskolen. For noen skyldes lav mestring en svak motivasjon og interesse for skolearbeid, mens andre hadde fysiske eller psykiske utfordringer som gjorde skolearbeidet komplisert. For flere var det mistanke om ADHD. Noen skulle utredes for dette og noen hadde fått diagnose. Eksempelet under viser en gutt som fulgte vanlig skolegang på barneskolen, men som etter hvert ble flyttet til en spesialskole på grunn av atferdsvansker.

Gutten ble utredet og er diagnostisert med generelle lærevansker og atferdsvansker. Han har svak kognitiv fungering, og liten språkforståelse. Han sliter med skolearbeid, føler liten eller ingen mestring og sliter med å passe inn. Han er anmeldt for det meste av lovbruddstyper. Etter at han begynte på spesialskole, går ting bedre.

Ulik grad av støtte hjemmefra var også medvirkende til grad av mestring på skolen. I noen tilfeller beskrev personundersøkelsene foreldre som engasjerer seg og støtter opp om skolegangen, men ofte var det mer negative beskrivelser. Det var også store forskjeller i foreldre og foresatte sine muligheter til å bistå sine barn med skolearbeid.

Skolen har ikke oppnådd kontakt med mor og gutten sier at mor ikke har tid til å bli med han på møter på skolen. Mor har egne utfordringer og ikke kunnskap eller kapasitet til å støtte sønnen. Gutten hadde svært mye fravær både på ungdomsskolen og før han sluttet på videregående.

62 <https://www.oslo.kommune.no/statistikk/inntekt-levekar-og-sosiale-forhold/bosatte-uten-fullfort-videregaende-skole>.

63 Fafo-notat 2019:24, s. 17 <https://www.fafo.no/images/pub/2019/10314.pdf>.

64 FHI <https://www.fhi.no/publ/2020/barn-unge-og-kriminalitet>.

I tillegg til manglende motivasjon, fysiske eller psykiske utfordringer eller vanskelige hjemmeforhold, skaper gjentatte flyttinger og opphold på ulike institusjoner også utfordringer for noen. Ved lengre institusjonsopphold ble de unge gjerne flyttet til andre deler av landet for å bryte med familie eller nettverk i nærområdet. Dette medførte for enkelte brudd i kontinuiteten rundt skolegang.

Han har ikke søkt skoleplass til høsten, planen er at han skal søke jobber. Han har vært innom flere skoler, men sier at han grunnet utallige flyttinger mellom ulike institusjoner har hatt problemer med å følge opp skolegangen. Han gikk på barneskole i Oslo, men etter at barnevernet kom inn i livet hans har det vært vanskelig. Han har ved flere anledninger startet på en lokal videregående skole der han bodde på institusjon, hvor han etter et par måneder måtte slutte da han ble omplassert av barnevernet.

Flyttinger og uforutsigbarhet ser dermed ut til å påvirke de unges handlingsrom ved å svekke motivasjon til skole. Noen av de som mistrivdes på skolen erkjente at de hadde utfordringer både med skolearbeid og sosial fungering. Mange hadde prøvd ulike linjer på forskjellige skoler, noen for å bytte nettverk, noen fordi de ikke kom inn eller kunne fortsette der de ønsket, andre på grunn av flytting.

Jenta har store hull i skolegangen. Hun går første året på videregående skole og tar skoleåret over to år. Hun klarer ikke å motivere seg til å gå på skolen hver dag, men er der et par ganger i uken. Jenta er preget av mye aggresjon, og er anmeldt for blant annet vold en rekke ganger. Hun har hatt usedvanlig vanskelige oppvekstkår og har hatt flere avbrudd på grunn av institusjonsopphold. Fra skolens side rapporteres det at jenta er hyggelig og positiv når hun dukker opp, hun virker smart når hun klarer å konsentrere seg, og hun har klart seg bra på praksisplassen hvor hun var utplassert.

Ved hyppige skolebytter ser utenforskap ut til å kunne forsterkes, ved at ungdommene gjentatte ganger kommer som ny elev til en skole hvor de andre elevene kjenner hverandre godt. Flere i vårt materiale fremhevd at skolebytter hadde vært krevende både sosialt og faglig. Historiene viste også at flere hadde behov for tilrettelagt undervisning. Erfarne politibetjenter påpekte at flere av de unge aktive kriminelle av ulike grunner manglet forutsetninger for å klare seg i et vanlig skoleløp.

Gutten begynte i mottaksklasse da han kom til Norge. Året etter startet han på ungdomsskolen på et nytt sted, hvor han gikk et halvt år, deretter ble han flyttet til en spesialskole. Her har han fått tilrettelagt undervisning i gruppe, på grunn av en funksjonshemming. Gutten sier at han synes lærerne tar for lite hensyn til dette likevel.

Under etterforskning av en alvorlig sak hvor en av de unge aktive lovbrøytene i Oslo var siktet, konkluderte sakkyndigrapporten med at gutten var lettere psykisk utviklingshemmet. Han hadde gått på vanlig skole hele grunnskolen, og også blitt plassert i vanlig klasse på videregående.

3.5.2 Høyt fravær

En annen utfordring var høyt fravær. Erfaringskunnskap fra SaLTo-nettverket tilsier at en av grunnene til at en del unge ikke kommer seg ut av en kriminell løpebane, nettopp er fravær og dårlig fungering på skolen. De er bekymret for at skolevesenet ofte lar være å sende bekymringsmeldinger til barnevernet i frykt for å skade relasjon til ungdommen og familien.

Samtidig synliggjør materialet vårt mye samarbeid mellom de to etatene. I enkelte tilfeller har skolen sendt bekymringsmeldinger til barnevernet for manglende oppmøte, manglende oppfølging eller bekymring rundt familieforhold.

Gutten har knapt vært på ungdomsskolen og har svært mye fravær i 8. klasse. Foreldrene har selv liten utdanning og støtter trolig lite opp rundt guttens skolegang. Tidvis bor familien i utlandet, hvilket bidrar til svak integrering i det norske samfunnet og til høyt skolefravær.

3.5.3 Noen fungerer godt

Flere av ungdommene med svak mestring på skolen ble samtidig beskrevet som intelligente og raske i hodet. De er personer som kunne klart skolen bra under andre omstendigheter. Noen av ungdommene uttrykte urealistiske drømmer om framtiden, men mange hadde realistiske håp om å jobbe hardt for å komme seg gjennom skolen. De så fram mot å få seg en jobb og å tjene egne penger. Mange fryktet at de ikke skulle klare skolegangen som de så som veien til å få seg en jobb og en god framtid.

For flere framsto skolen som en kilde til motivasjon ut av kriminalitet. Innsatsen de ønsket å legge ned var knyttet til at de mente at utdanningen kunne få dem til å ta nye valg og komme ut av situasjonen de sto i. Skolen framsto derfor som en viktig beskyttelsesfaktor, samtidig som den kunne være en risikofaktor.

Gutten er glad for å ha fått en sjanse til å vise hva han kan klare. Han har skiftet ungdomsskole, vekk fra en kriminell omgangskrets, og han tror han skal klare videregående med nye venner. Han drømmer om å bli politi eller militær. Lærere forteller at gutten har mye fravær, men at gutten har hatt forbedringer i karakterene. Han er smart nok til å gjøre det bra på skolen, han er rolig og konsentrert i timene. Likevel har han allerede vært involvert i flere alvorlige hendelser med gjenger og trusler ved skolen. Læreren mener gutten lett påvirkes negativt av andre ungdommer, men håper at han med sitt gode hode skal klare å ta bra valg framover. Gutten bor sammen med mor og flere søstre, de er en sammensveiset familie med opphav i Asia. Storesøster følger ham opp med lekser så godt hun kan. Gutten vet at han må velge seg riktige venner framover.

Jenta i eksempelet under har mange negative livserfaringer og har hatt en svært utfordrende oppvekst. Hun er imidlertid klar på at hun mener skolen er viktig og er fast bestemt på hvilken jobb hun ønsker seg.

Jentas atferd påvirkes av manglende impuls kontroll, hun blir lett sint og utagerende og lar seg lett påvirke negativt av andre. Hun har problemer med å vurdere konsekvenser av handlingene hun foretar. Hun beskrives samtidig som en jente med gode forutsetninger for å kunne endre atferd. Hun oppfattes som smart og oppegående og er ærlig om det hun sliter med. Hun har flere ganger uttrykt at hun drømmer om utdanning og en god jobb hvor hun kan yte omsorg for andre. Hun har noen mangler i skolegangen, men presterer likevel godt og trives på skolen. Hennes store drøm er å fullføre skolen og å få arbeide i et omsorgsykke.

Erfaringskunnskap fra SaLTo-nettverket peker på at ungdommene som mestrer skoleløpet kan ha lettere for å komme seg ut av en kriminell løpebane. De som går på en skole de mestrer, og som føler et samhold og en tilhørighet der, er lettere å motivere til nye valg i livet for øvrig. At de mestrer skole bidrar også til at de i mindre grad faller utenfor samfunnsmaskineriet. Under er to eksempler på gutter som ønsker å bruke sine erfaringer for å hjelpe andre.

Gutten er elev ved videregående skole, på yrkesfaglig linje. Han ønsker å bli barnevernspedagog. Skole er viktig for ham og han ønsker å bruke sin erfaring fra kontakten med barnevernet til å bistå andre unge i lignende situasjoner.

Han har planer om å ta utdanning innen helsefag eller elektrofag. Han håper han skal klare å ta skolen seriøst, og å satse på utdanning for sin egen fremtid. Hans mål på sikt er å arbeide på barnevernsinstitusjon en periode. Dette på bakgrunn av hans egen erfaring og personlige kjennskap til feltet. Deretter ønsker han å arbeide som ambulanspersonell eller bli elektriker.

3.5.4 Skolemiljø og betydningen av enkeltpersoner

Skolemiljøet er en viktig del av skolehverdagen og har stor betydning både for ungdommene, deres foresatte og ansatte på skolen. Empirisk forskning bekrefter at godt skolemiljø virker helsefremmende. Det bidrar til trivsel og læring og hindrer mobbing og uønsket atferd.⁶⁵ Materialet som gjelder de unge aktive kriminelle støtter opp om dette.

Mange av de unge aktive kriminelle så ikke ut til å trives på skolen, de opplevde liten grad av mestring og følte ingen tilhørighet til miljøet på skolen. For noen kunne likevel enkelthendelser, enkeltpersoner eller enkeltaktiviteter gjøre en forskjell. Små seire hvor de unge i ett enkelte tema eller fag hadde engasjert seg og fått positive tilbakemeldinger, satte spor. Særlig bemerkes dette ved positive tilbakemeldinger fra lærere eller andre voksenpersoner. Det å bli sett, fulgt opp og løftet frem for ting de fikk til, betydde mye.

Guttens kontaktlærer har fulgt gutten over en lengre periode. Han ser potensialet i gutten og har forsøkt å følge han opp litt ekstra, blant annet hadde de ukentlige samtaler over en lengre periode. Dette har medført en positiv faglig utvikling og et ønske fra gutten om å prestere bra. Fra å være en gutt det stadig var bråk og uro rundt i klasserommet, er han nå rolig i timene. Han tar notater, lytter og er konsentrert. Kontaktlæreren tror at gutten har behov for en voksen som han kan prate med, som kan hjelpe ham med å veilede ham da han av og til fremstår som litt kortsiktig i tankegangen. Han tror videre at gutten blir negativt påvirket av andre ungdommer, og at han derfor trenger å skjermes fra forstyrrelser rundt seg. Kontaktlæreren jobber med å få gutten til å forstå at han kan få til det han vil på skolen dersom han tar de riktige valgene for seg selv.

Nedenfor er en annen gutt som endret seg etter å ha fått en god relasjon til en lærer;

Læreren la merke til at guttens engasjement dalte i fag han ikke mestret. Hun så samtidig at han innimellom kunne blomstre opp muntlig og at han var god i kroppsøving. Gutten viste omsorg for de svakeste elevene, og han fulgte klare grenser, samtidig ble han lett distraherert hvis situasjonen «ba» om det. Lærerteamet rundt gutten bestemte seg for å gi han ekstra positivt fokus i en periode, og både gutten og lærerne så positive resultater.

⁶⁵ Forhold ved skolen med betydning for mobbing. Kunnskapssenter for utdanning. uivDerBkmADblmBCALBuH916irSOSHr6q6Mcf0iT-jOu40UqdJd.pdf (beredskapsradet.no).

Det kvalitative materialet om skolemiljøets betydning, om det å føle tilhørighet og samhold der eller mangel på dette, støtter inntrykket av at skolen virker sterkt inn på ungdommens handlingsrom, og derfor er en sentral beskyttelses-/risikofaktor.

3.5.5 Arbeid og framtidsutsikter

Flere av de som mistrives og som ikke mestrer en normal skolehverdag, fungerer godt når de får en tilpasset skoledag med større innslag av praktiske arbeidsoppgaver. Selv om mange av ungdommene i materialet opplevde skolen som en krevende arena, var det flere som viste stor motivasjon knyttet til jobb og sysselsetting.

Gutten sier at han har jobbet flere somre, hvor han blant annet har utført diverse vedlikeholdsarbeid. Han har også jobbet med vedlikeholdsarbeid på frivillig basis. Guttens kontaktperson på arbeidsstedet opplyser at de har som mål å gi ungdommen nye mestringsmuligheter og en positiv opplevelse av praktisk arbeid. Gutten har jobbet hos dem mye, og han har gjort en fantastisk innsats og har aldri klaget på arbeidsoppgavene han fikk.

I materialet var det flere eksempler på at ungdommene har respondert godt på jobbtilbud med oppfølging. Dette framstår som en god mestringsarena for mange.

Gutten har hatt arbeid gjennom sin bydel en sommer og han jobber også for bydelen annenhver lørdag. Han har møtt opp og gjort en god jobb både når han hadde sommerjobb og i deltidsjobben nå. Arbeidslederne sier at de ser en annen versjon av gutten. Han var en av få ungdommer som fikk fortsette engasjementet etter sommeren. Han jobber hele arbeidsdager, han har møtt alle dager, vært presis og vært en viktig del av teamet. Det er tydelig at dette er en situasjon hvor han trives, mestrer oppgavene, har det bra og dermed blomstrer opp. De ansatte på stedet fremhever at det gjennom arbeidet er en god mulighet til å bygge gode, positive relasjoner ettersom det er mindre krav i samtalene. Gutten er registrert med anmeldelser for vold, trusler, narkotikalovbrudd og heleri. Hans familie er støttende, og særlig mor er aktivt tilstede for gutten.

I flere av historiene fremkom det at ungdommen har ønsker og drømmer om utdanning og jobb, men at det kriminelle rullebladet begrenser mulighetene. Innsnevringen av utdanningsmuligheter og karriereveier på grunn av lovbruddene, virket demotiverende og deprimerende på mange.

I økende grad har han fått skoleproblemer og han bekymrer seg for framtiden. I samtale med moren forteller han at han tror rullebladet vil stenge for framtidsmulighetene. Han trivdes godt da han gikk på den forrige linja på videregående, men siden han hadde et kriminelt rulleblad fikk han ikke praksisplass. Han flyttet over på en annen linje, men manglet interesse og fikk mye fravær. Manglende motivasjon førte til at han flere ganger senere har droppet ut av videregående, for så å starte opp igjen. Nå er han bekymret for hva det skal bli av ham. Han er glad han har endel arbeidspraksis etter mange småjobber ved siden av skolen. Gutten er bekymret for å skuffe sine foreldre. Han er i hovedsak anmeldt for vold, narkotika og ran.

For de unge som faller utenfor skolesystemet kan de negative følgene bli forsterket fordi de får mye lediggang på dagtid. Perspektivene på framtiden forandres også, og de mister fokuset på de positive framtidsutsiktene.

Med den ledige tiden søkte flere av ungdommene tilhørighet og samhold med andre i samme situasjon. Mange falt tilbake til omgangen med sine kriminelle venner. Endringene det ga for deres handlingsrom og valg, tyder på at manglende tilknytning til skole og arbeid har betydning som risikofaktor for gjentatt kriminalitet blant unge.

Gutten kommer fra en velfungerende familie hvor foreldrene på eget initiativ har oppsøkt bistand til ham. Gutten har blitt registrert med en rekke lovbrudd, hovedsaklig narkotikalovbrudd. Foreldrene oppfordrer gutten til å la seg utrede, men gutten vil ikke det. Han finner seg ikke til rette på skolen og ser mørkt på fremtida. Han har ordnet seg en alternativ levevei og blir stadig dypere involvert i narkotikasalg og annen kriminalitet som følge av det.

3.6 Betydningen av kriminell erfaring

3.6.1 De kriminelle karrierene

I dette kapitlet er spørsmålet om kriminaliteten de aktive unge begår, i seg selv kan være en risikofaktor for gjentatte lovbrudd. Forandrer det hvordan de forstår seg selv og sine muligheter, slik at de i større grad velger å begå kriminalitet?

Nedenfor vurderes tre sider ved ungdommens kriminelle karriere som mulige risikofaktorer for gjentatt kriminalitet: *Kriminell debut, deltagelse i såkalte signal-lovbrudd og ervervelse av*

kriminell kompetanse. Først følger en presentasjon av den samlede kriminelle virksomhet til utvalget på 341 unge kriminelle med gjentatt kriminalitet (se vedlegg 2).

De 341 ungdommene var tilsammen anmeldt for 8 201 lovbrudd i Norge ved utgangen av år 2020. Dette tilsvarer i gjennomsnitt 24 anmeldelser per person. Blant de 194 særdeles aktive unge lovbrøyttere, som var blitt anmeldt mer enn fire ganger i flere år, var 15 personer anmeldt for 50 lovbrudd eller flere ved utgangen av år 2020.

Vinningslovbrudd var den type kriminalitet som flest personer i utvalget var blitt anmeldt for. Dette gjaldt hele 82 % av ungdommene. En stor andel (76 %) var blitt anmeldt for voldslovbrudd. Halvparten var blitt anmeldt for narkotikalovbrudd, 17 % for bæring av kniv eller annet våpen og 15 % for lovbrudd mot offentlig tjenesteperson.

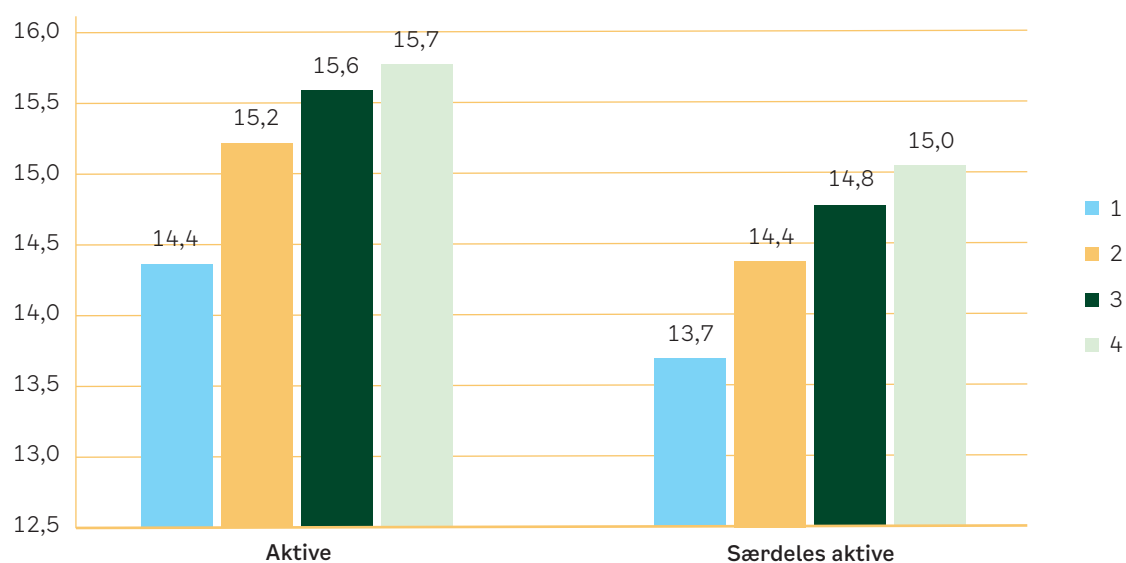
Hvis man utelukkende ser på de 194 særdeles aktive lovbrøytterne, de med fire eller flere anmeldelser i flere år, var hele 96 % anmeldt for vinningslovbrudd. Det var også 96 % som var blitt anmeldt for voldslovbrudd. Nesten like mange, 90 %, var anmeldt for narkotikalovbrudd. Dernest hadde halvparten blitt anmeldt for bæring av kniv eller annet våpen og hele 61 % var anmeldt for lovbrudd mot offentlig tjenesteperson.

3.6.1.1 Kriminell debut

I mange sammenhenger har det blitt diskutert om tidlig debutalder og/eller bestemte typer førsteganglovbrudd kan virke fremmede på en videre kriminell løpebane. Nedenfor gis det et blick inn på alder første gang ungdommen med gjentatt kriminalitet ble anmeldt og registrert som mistenkt for lovbrudd. Videre presenteres hva slags type lovbrudd dette handlet om.⁶⁶ Figur 2 viser at de første registrerte lovbruddene for begge våre utvalg, både de aktive og de særdeles aktive, der kalt Utvalg A og B;

Figur 2

Gjennomsnittsalder for henholdsvis 1., 2., 3. og 4. anmeldelse som mistenkt i gruppen av aktive og særdeles aktive kriminelle ungdommer.

⁶⁶ Ulovlige handlingen begått av vedkommende tidligere, men uten å bli anmeldt regnes ikke med.

Blant både de 147 aktive og de 194 særdeles aktive lovbyrterne ble mange anmeldt før de var strafferettslig ansvarlige ved fylte 15 år. Dette gjaldt 63 % av de aktive og hele 78 % av de særdeles aktive lovbyrterne. Deretter oppstod det for mange et opphold på flere måneder før neste registrering.

De særdeles aktive lovbyrterne, hadde i gjennomsnitt blitt anmeldt tre ganger før de fylte 15 år. I gjennomsnitt rakk de å bli registrert for sine fire første lovbrudd før gruppen av aktive lovbyrtere ble registrert for sitt andre. Man kan altså tidlig identifisere en viss forskjell mellom gruppene i den kriminelle løpebanen, ved at tidlig debutalder og høy lovbruddsfrekvens før og rundt 15-årsalder indikerer en fortsatt høy frekvens i årene etter.

Resultatet over er forenlig med funn i andre studier. Blant annet har en svensk undersøkelse dokumentert at de som har begått mye kriminalitet i én periode, fortsetter med dette, mens de som i samme periode begår ett eller få lovbrudd, ikke anmeldes flere ganger.⁶⁷

Når man ser på de fire første lovbruddene for begge gruppene i utvalget, både de 147 aktive og de 194 særdeles aktive lovbyrterne, var det stor grad av likhet i typer lovbrudd de hadde begått. Det var ikke noe enkeltlovbrudd som tydelig framsto som risikofaktor for en særdeles aktiv lovbruddsprofil framover. Blant de særdeles aktive lovbyrterne hadde riktignok kun 15 % narkotikalovbrudd blant sine fire første registrerte lovbrudd, mens det samme gjaldt 29 % av de aktive lovbyrterne. Trolig kan denne forskjellen tilskrives at de særdeles aktive var yngre i snitt enn de aktive ved debut, og narkotikalovbrudd begås sjelden blant de aller yngste.

Hele 10 % av de 194 særdeles aktive lovbyrterne hadde ran som sitt første registrerte lovbrudd. For 5 % av dem var skadeverk ved brann det først registrerte lovbruddet. Videre var 7 % av de særdeles aktive lovbyrterne blitt anmeldt for lovbrudd mot offentlig tjenesteperson som ett av de fire første lovbruddene. I sammenligning med gruppen på 147 noe mindre aktive lovbyrterne, framkom det en relativt lik profil.

Samlet konklusjon er at tidlig debutalder og et høyt antall registreringer for straffbare forhold før og rundt 15-årsalder ser ut til være en risikofaktor for en påfølgende særdeles aktiv kriminalitetsprofil. Ungdommens handlingsrom ser ut til å påvirkes slik at de velger å begå nye lovbrudd. Typen lovbrudd man ble registrert med de fire første gangene ser derimot ikke ut til å være avgjørende for hvor aktiv man blir i den videre kriminelle løpebanen.

3.6.1.2 Strategiske lovbrudd og modus

Brottsforebyggende rådet (Brå) i Sverige har i tre runder studert det de kaller strategiske lovbrudd blant unge. Med dette mener de lovbrudd som synes å være «inngangsport» til en videre kriminell løpebane; «... de brott i ungdomars debutlagföring som bäst predicerar en fortsatt högfrekvent brottslighet».⁶⁸

I den første undersøkelsen Brå gjorde i år 2000 var bilbrukstyveri vektlagt som særlig interessant for videre kriminell atferd.⁶⁹ Etter dette har bildet endret seg. Den siste studien,

⁶⁷ Strategiska brott bland ungdomar på 2010-talet - BRÅ.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2000-08-02-strategiska-brott.html>.

som ble publisert våren 2021,⁷⁰ viser at de mest strategiske lovbruddene blant gutter på 2010-tallet var *ran, grovt tyveri og vold eller trusler mot tjenestemann*. Blant jenter var *vold eller trusler mot tjenestemann og narkotikalovbrudd* de mest strategiske lovbruddene.

Den siste studien til Brå konkluderer imidlertid med at man ikke lenger kan behandle lovbrudd som «strategiske» på samme måte som tidligere, fordi ulike lovbrudd ikke predikerer utfallet av en kriminell karriere slik som før. Grunnen er angivelig at de *særdeles* aktive lovbrysterne nå er multikriminelle og anmeldt for flere lovbruddstyper, ikke ett spesielt.

Noe av dette kjennetegner også de unge i den foreliggende undersøkelsen. Spesielt blant de *særdeles* aktive lovbrysterne var mange registrert i en rekke ulike lovbruddskategorier.

De var multikriminelle heller enn «spesialister» innenfor én type kriminell atferd. Hele 96 % av de *særdeles* aktive lovbrysterne var for eksempel anmeldt både for volds- og vinningslovbrudd.

Vi har likevel forsøkt å se etter spesielle kjennetegn ved lovbruddskarrierene til de unge *særdeles* aktive lovbrysterne i vår undersøkelse. I tillegg til tidlig debut og tidlig høyfrekvens på anmeldelser, later det til at stor grad av geografisk mobilitet og samhandling med andre om utførelsen av lovbruddet, går igjen.

Kan hende er tiden inne for å identifisere signal-«modus operandi» mer enn signal-lovbrudd. I flere av personundersøkelsene virket det i alle fall som om ungdommen selv vektla bruddet med kriminelle venner som det mest avgjørende, men også det vanskeligste.

Gutten beskriver de andre mistenkte i saken som bekjente. Han sier at han ikke ønsker å være sammen med disse guttene mer, han forsøker derfor å holde seg unna dem. Han vet at han har vært i feil miljø. Nå har han gjort et bevisst valg om å holde seg unna visse bekjente.

En betydelig andel av de unge i utvalget var registrert med lovbrudd begått sammen med andre. I den aller første anmeldelsen var knapt halvparten registrert sammen med andre mistenkte i anmeldelsen. I løpet av de fire første anmeldelsene steg antallet til rundt 80 %. Dette gjaldt både de aktive med fire eller flere anmeldelser i ett år, og de *særdeles* aktive med flere anmeldelser i flere år.

Basert på dette statistiske materialet var det derfor ingen klar tendens til at en eventuelt sterkere samhandling mellom unge om å begå lovbrudd øker risikoen for gjentagende kriminalitet. Økt samhandling mellom unge lovbrystere kan muligens være et generelt og overgripende trekk som gjelder hele generasjonen av unge lovbrystere, ikke bare de med gjentatt kriminalitet. Muligens har det med nye kommunikasjonsformer å gjøre. Disse har trolig endret unges handlingsrom og valgmuligheter generelt, men økt samhandling mellom de unge framstår ikke som en indikasjon på økt risiko for gjentatt kriminalitet blant dem.

⁷⁰ Ibid.

3.6.2 Utvikling av kriminell kompetanse

Mange i utvalget av unge som har begått gjentatt kriminalitet i Oslo kommune, har få legale mestringsarenaer, som skole, idrettslag eller lignende. Mange av dem opplever derimot mestring i utøvelse av kriminalitet. Denne kompetansen bygges gradvis gjennom praksis. Å ikke bli tatt for et lovbrudd kan gi positiv selvfølelse og identitet i gruppen av jevnaldrende og likesinnede. Dette kan være et intensiv for videre lovbrudd.

I undersøkelsen er det først og fremst fra samtaler med ansatte og deres erfaringskunnskap i SaLTo-nettverket at denne økende opparbeidingen av kriminell kompetanse, «-kapital» og -posisjon har blitt vektlagt som mulig risikofaktor for gjentatt utøvelse av lovbrudd. Politiet, kommunen og andre støtteinstanser uttrykker at de må «konkurrere» med de godene et liv på kanten av loven kan gi, både i økonomiske gevinster og sosial posisjon. Dersom politiet og hjelpeapparatet ikke kan tilby andre veier til mestring, kan valget for ungdommen fort bli videre kriminell virksomhet.

Selv om mange av de unge i utvalget uttrykte at de ikke var tilfreds med livet, assosieres enkelte av dem med territorielt «eierskap» og/eller et rykte som gir dem respekt i lokalmiljøer. Valget om å bryte opp kan da virke vanskelig, særlig når det er uvisst hva livet på den legale siden vil by på. Både de og andre vet imidlertid godt at posisjon og status i kriminelle miljøer endres fort. Noen sa åpent i samtale med politiet at de mest ønsker «et normalt liv». Å kunne håndtere denne ambivalensen og tilby noen veier ut, gjør politiet og hjelpeinstansene selv til mulige beskyttelsesfaktorer. Deres tilnærming kan være avgjørende for hvordan de unge forstår sitt handlingsrom og sine valgmuligheter.

Forebyggende politi sier at gutten er en kjent person i et belastet nettverk sentralt i Oslo. Hans omgangskrets er godt kjent av politiet. Dette vil gjøre det særdeles vanskelig å komme seg ut av miljøet, da det stilles forventinger til han fra disse. Han er en ung gutt det er stor bekymring rundt, både på grunn av sakene han er anmeldt for og miljøet han vanker i. Han uttrykker selv at han er sliten og ønsker seg et mer «normalt» liv.

3.7 Betydningen av relasjonen til voksne ressurspersoner

3.7.1 Mye kontakt med det offentlige

I samtale med de erfarne profesjonsutøverne i SaLTo-nettverket vektla mange at det kreves godt samarbeid mellom offentlige instanser for å lykkes med å forebygge gjentatt kriminalitet hos unge. De pekte altså ut seg selv som en viktig beskyttelses-/risikofaktor.

Fra denne kilden og fra de kvalitative kildene til informasjon om ungdommene, framkom det imidlertid et brokete bilde av møtene mellom ungdommen og de profesjonelle. Samtlige av de unge personene som var registrert med gjentatt kriminalitet hadde vært i kontakt med politiet

flere ganger, mange hadde også et klientforhold til barnevernet. De fleste gikk også på skole, eller hadde nylig gått på en. Erfaringskunnskapen som de profesjonelle formildet, ga et bilde av at disse unge personene tidvis kunne framstå som frekke, vanskelig å samarbeide med og krevende.

I det kvalitative materialet var inntrykket at kommunikasjonen mellom ungdommene og offentlige kontroll- og hjelpeinstanser ble opplevd som positiv for noen av ungdommene, mens andre var mer negative. I omtrent halvparten av personundersøkelsene som ble gjennomgått, hadde vedkommende et godt forhold til barnevernet. Bildet var forøvrig sammensatt, blant annet som resultat av at noen av ungdommene og deres familier innså at de hadde utfordringer, andre ikke. Noen familier ønsket bistand, andre ikke. Når ungdommene fortalte om gode møter, handlet det særlig om enkeltpersoner innenfor systemene som hadde kommet til å bety noe spesielt for dem.

Flere i SaLTo-nettverket vektla at de hadde inntrykk av at mange av de unge utviklet en form for slitasje og resignasjon. Det handlet om at de gjentatte ganger, og i samtaler med ulike voksenpersoner i det offentlige, ble bedt om å fortelle om seg selv og sine utfordringer. De profesjonelle mente det var viktig at de unge i så stor grad som mulig får forholde seg til de samme voksenpersonene over tid.

De unges evne til å samarbeide syntes å variere mye. Noen nektet å svare på spørsmål, andre ble sinte og forlot stedet, mens mange samarbeidet godt og fulgte opp avtaler og arbeidsoppgaver. Flere virket til å ha lært seg en form for «passende oppførsel». Disse visste hva de hadde rett til og krav på, og hva de burde si. I flere avhør ønsket den unge ikke å forklare seg, spesielt etterhvert som antallet anmeldelser økte.

Gutten er «lei» av det offentlige Norge, og han er stresset over alle som blir involvert i hans liv med møter med offentlige etater. Gutten bor med familien sin og betegner forholdet til dem som veldig bra. På spørsmål om hvorfor verger ikke er med ham til avhør hos politiet, sier han at begge foreldrene er slitne av å møte det offentlige systemet etter lang kontakt med ulike etater og en rekke møter.

Flere av de profesjonelle understreket også viktigheten av at samarbeidende instanser kommuniserer godt seg imellom og er tilgjengelige for hverandre. For å bistå de unge må de ha en relativt lik situasjonsforståelse av hva utfordringene er og hva ungdommen trenger.

3.7.2 Møteslitasje og vanskelig samarbeid

Å ha en god relasjon til en eller flere ressurspersoner kan trolig være en beskyttelsesfaktor. Samtidig kan det å føle seg lite verdt, misforstått, presset eller truet i disse møtene medføre at de unge, tidvis også deres foresatte, blir lite samarbeidsvillige. I verste fall kan det bidra til motstand og sinne, muligens også øke risikoen for gjentatt kriminalitet.

I personundersøkelser og det kvalitative materialet for øvrig, framgår det at både ungdommene og familiene kunne være vanskelig å samarbeide med. Foresatte kunne motsette seg at det

offentlige tok kontakt med barna, de kunne være bekymret for at barnevernet skulle ta fra dem barna, og de kunne ha sterk motstand mot politiet.

Hjelperen opplever at det har vært vanskelig å hjelpe gutten, og han har i liten grad ønsket å samarbeide. I den grad det har blitt gjennomført samtaler opplever hun at gutten har mye motstand og er vanskelig å etablere god kontakt med. Hun opplever at dersom han ikke får det slik han vil, der og da, ender det ofte med at han blir sur, roper, skriker eller går fra samtalen. Han oppleves som en gutt som blir lett stresset og kan ofte vri på ting som blir sagt.

Erfaringskunnskapen viste til noen utfordrende tilfeller der familien hadde en innstilling om at livssituasjonen de er i, er andres feil. Skylden ble ofte lagt på politiet eller barnevernet. Noen av foreldrene motarbeidet til tider innsatsen fra det offentlige.

Både mor og far er svært negative til skole, barnevern og PPT-tjenesten. De ønsker ikke hjelp fra rusomsorgen eller psykisk helsevern til datteren eller seg selv. Mor har nektet skole og barnevern videre utredning av jenta hos psykolog ved BUP.

Utfordringen for kontroll- og hjelpeapparatet kan være at alternativene de skisserer for de unge og deres familier, ofte er tiltak de har forsøkt tidligere, men mislyktes med. Det krever sterk og vedvarende motivasjon fra de unge personene spesielt. Noen kan være åpen for det meste, men iblant blir det spørsmål om hvor oppriktig de unge mener det de sier.

Gutten gir uttrykk for at han har lyst til å bli politi, derfor startet han på studie-spesialisering. Han innser at hans handlinger kan ha negative konsekvenser for yrkesønsket hans. Gutten påpeker at han likevel har planer om å gjøre det bra på skolen og at han vil ta høyere utdanning. Han forteller videre at han nå har lite kontakt med de dårlige vennene sine og at mange har skjerpet seg, inkludert ham selv. Han ønsker å beklage seg til fornærmede i saken.

Noen unge opplevde møter med voksne som svært ubehagelig. Dette var i noen tilfeller grunnen til at de var vanskelig å kommunisere med.

Gutten kjenner på et stort ubehag når han er i hovedfokus og må si noe om egen situasjon. Han har negative erfaringer med store møter hvor han blir presset til å snakke. Trolig er grunnen at han har et begrenset ordforråd og svak refleksjonsevne.

3.7.2.1 Kontrolltretthet

Mange av de unge med gjentatt kriminalitet oppholdt seg mye ute i det offentlige rom hvor de var synlige for både publikums blikk og politiblikket.⁷¹ Erfaringskunnskapen peker på at det kan oppstå kontrolltretthet for ungdom som har opplevd gjentatte kontroller uten at de forstår hvorfor. De har følt seg mistenkeliggjort og urettferdig behandlet. For politiet kan ungdommer framstå som lite samarbeidsvillige og uten respekt. Forskning fra Lidèn & Sandbæk har vist at opplevelsen av å oppleve seg diskriminert og dårlig behandlet kan være medvirkende til gjengdanning.⁷²

Politiets etterretningsstyrte innsats mot steder, miljøer og personer som defineres som problem, er ment å forebygge kriminalitet. Innsatsen medfører imidlertid også økning i kontroller og registreringer fra nettopp disse stedene, miljøene og personene.

En følgevirkning kan være ytterligere innsats og flere kontroller. Denne selvforsterkende prosessen kan medvirke til opplevelsen av diskriminering og utløser uønskede reaksjoner, også lovbrudd. På denne måten kan viktige beskyttende og forebyggende tiltak samtidig representere en mulig risikofaktor for gjentatt kriminalitet.⁷³

Gutten er anmeldt for en rekke alvorlige lovbrudd, blant annet ran, vold og sedelighet. Han vokste opp med mor, far og søstre. Far har flyttet ut og mor er for syk til å fungere som omsorgsgiver.

En periode satt gutten i varetekt. Tre uniformerte politibetjenter fulgte han da han skulle fremstilles for en spesialist som forberedelse til rettssak. Han var da iført håndjern, var lite samarbeidsvillig og nektet å si noe før han fikk av håndjernene. Han reagerte på spørsmålene var å spytte flere ganger sakte ned på gulvet, som «svar». Gutten virket kontrollert og handlingene ble opplevd som provoserende.

3.7.3 Stabile ressurspersoner, mestring og grensesetting

Erfaringskunnskapen viser at det å ha en eller flere stabile ressurspersoner over tid, kan oppleves som en viktig beskyttelsesfaktor for ungdommene. Personundersøkelsene og det kvalitative materialet om de unge særdeles aktive lovbrysterne bekreftet dette. Det fortalte at enkeltpersoner iblant har stor påvirkning på den unges opplevelse av valg og muligheter, og kan trolig virke som en beskyttelsesfaktor mot gjentatt kriminalitet for vedkommende.

Ungdommen opplevde å få en fortrolig, en støttespiller å stole på og en rollemodell å se opp til.

⁷¹ Politiblikket. Finstad, Liv (2013).

⁷² Ungdomsgjenger - en kunnskapsstatus. Institutt for samfunnsforskning (2009) Lidèn & Sandbæk.

⁷³ En høy andel lovbrudd mot offentlig tjenesteperson begått av unge med gjentatt kriminalitet sammenlignet med andre ungdommer, kan forstås i en slik sammenheng.

Det fremheves i erfaringsformidlingen at arbeidet med endring krever tid. De voksne ressurspersonene må tåle å stå i opp- og nedture, de må ha tålmodighet og interesse. Noen av historiene fortalte om voksenpersoner som hadde gitt noe ekstra av seg selv og som var blitt avgjørende for enkelte av de unge.

Gutten gikk på en skole sentralt i Oslo, men trivdes ikke og fungerte dårlig. Gutten fikk et godt forhold til en miljøarbeider som fulgte han tett både med lekser og på fritiden, noe som gjorde at både trivselen og fungeringen ble bedre. Selv om gutten byttet skole på grunn av flytting, holdt miljøarbeideren kontakten med gutten og gutten beskrev han som en viktig støttespiller.

Ungdommenes psykiske helse kan påvirke relasjonen til den voksne. En politiansatt forklarte at det er lettere for ham å etablere en god relasjon til ungdommen dersom vedkommende samtidig får profesjonell bistand til sine mentale utfordringer. Som en erfaren politibetjent oppsummerer: «Det er mestring og grensesetting det meste dreier seg om.»

Gutten har utfordringer med konsentrasjonsvansker og han opplever liten motivasjon og mestring på skolen. Han tilbrakte mye tid sammen med eldre venner og oppholdt seg mye på steder i Oslo som ikke var bra for han. Gutten har profittert meget bra på stabil voksenkontakt, omsorg og rutiner.

4 Oppsummert om handlingsrommet og mulighet for endring

4.1 Handlingsrommet; en ustødig grunnmur

Nedenfor brukes kunnskapen presentert tidligere til å gi en mer overordnet beskrivelse av *typiske trekk ved de handlingsrom som gir mening og motivasjon bak valgene* som utløser ungdommenes lovbrudd. Utgangspunktet for beskrivelsen av ungdommenes handlingsrom er fortellingene om livshistorier, relasjoner og følelser som utgjør deres liv, som påvirker forholdet mellom *målene* de unge setter seg og *midlene* de har tilgjengelig for å nå dem. I forholdet mellom mål og midler ligger «logikken» bak lovbruddene, altså intensjonen, motivene og meningen med dem for ungdommen selv. Det er blant annet endringer i dette handlingsrommet som forebyggende tiltak må lykkes med.

Med få unntak er utgangspunktet for de fleste ungdommene som begår gjentatt kriminalitet, det som kan kalles *en ustødig grunnmur*. Både materielle betingelser, kvaliteten på primær- og sekundærrelasjonene og egen fysisk og psykososial helse er, både hver for seg og samlet, langt svakere og skjørere enn det som preger de fleste ungdommers liv.

De fleste unge aktive lovbrøyttere i Oslo ser verden og begår sine handlinger fra de nederste trinnene i samfunnshierarkiet. Mange av ungdommene lever i familier og en omgangskrets der det ikke forventes mestring. Men for noen ligger det til dels uuttalte forventninger både fra familien og dem selv om at de skal lykkes og klare seg alene, uten materiell, kulturell eller psykososial støtte fra noen. Helst skal de klare seg bedre enn oppvekstfamilien, løfte seg opp fra det nederste trinnet i samfunnspyramiden. Målet om å «lykkes» deler de med ungdom for øvrig, det er utbredt og akseptert i den legale verden. For de kriminelle ungdommene er likevel stegene opp adskillig lengre enn for andre, blant annet som resultat av at mange har innvandrerforeldre som ikke kan støtte dem med kulturell kapital. Mange har også foreldre eller nær familie med psykiske utfordringer og uten sosiale nettverk med ressurser. Deres egne vanskeligheter, med kognitive og psykiske utfordringer, kommer på toppen.

Målet om sosial mobilitet kommer til uttrykk hos ungdommen i vektleggingen av skole og utdanning. De uttrykker glede når de får det til, drømmer om en jobb og å tjene penger i fremtiden. Mange uttrykker frykt for ikke å mestre skolens krav. Igjen er det det legale samfunnets alminnelige mål de kriminelle ungdommene også har. De som har opplevd støtte fra lærere og enkeltpersoner i skolesammenheng, uttrykker glede og takknemmelighet.

4.1.1 Mangel på midler for å nå målene

Ungdommens dilemma er at den ustødige grunnmuren de har som eneste ressurs for å nå forpliktelsen om å lykkes, ofte er utilstrekkelig for nettopp dette. Selv om den personlige kapasiteten i form av et kvikt hode kan være til stede, virker målet om å mestre skolen og senere arbeidslivets krav, rett og slett for høyt i forhold til midlene familiene og ungdommene har til rådighet og kan investere i.

Dramatikken ved ikke å leve opp til forventningene kommer sterkest til uttrykk i ungdommenes uttalte følelser av skam over å skuffe foreldrene. Noen virker redde for å bli fordømt og utstøtt fra familien, og enkelte ser ut til å ha blitt nettopp det. Særlig virker mors reaksjoner viktig, det er hennes og søsknenes skuffelse ungdommen virker mest skamfulle for. Noe av den destruktive kriminaliteten de unge utøver kan forstås som uttrykk for frustrasjonen som ligger i spenningen mellom det å ville innfri mål for å få anerkjennelse i familien, men også for å bevare den svake grunnmuren som finnes, men samtidig ikke råde over midlene til å nå målene om sosial mobilitet på egne og familiens vegne.

Skuffelsen og fallet i egne øyne ser av mange ut til å bli forklart med mangler ved ungdommen selv. Både familien og ungdommen kan peke utelukkende på ungdommens manglende evner. Ubeheget i dette er trolig en viktig motivasjon til å gi opp målet og søke gatas samvær med andre ungdommer i tilsvarende situasjon. Å involveres i kriminalitet sammen med dem, ser ut til å være motivert av gruppedynamikk og et forsøk på å styrke samholdet mellom ungdommene. Dette gjelder for eksempel ved utøvelse av «symbolske» personran sammen, enten det er overfor andre ungdommer eller «på vestkanten». Den økonomiske gevinsten er ofte ubetydelig, men effekten på det indre fellesskapet og selvbildet kan være stor.

Andre ganger kan kriminaliteten som begås sammen med de andre ungdommene – og til dels alene – være motivert av økonomiske mål, som ved narkotikasalg. I det siste tilfellet utgjør narkotikasalg et slags alternativ til vanlig arbeid, og kan forstås i forlengelsen av det overgripende målet om «å lykkes» – om enn med illegale virkemidler.

Dette siste tilfellet vitner om at flere av ungdommene begår kriminalitet selv om – og til dels på grunn av – at de deler allmenne aksepterte mål. Dette forenkler muligheten for forebyggende innsats. Forebyggingen kan orienteres mot å styrke enkeltpersonens evne til å oppnå målene på normale og lovlige måter, for eksempel ved å knytte personen og familien til vanlig lønnet arbeid. Muligheten for å styrke familiens evne til forsørgelse kan også styrke relasjonen og tillitsforholdet mellom foreldre og barn. Ungdommenes eventuelle rusavhengighet kan komplisere innsatsen, og kreve mer sammensatte og spesialtilpassede tiltak.

For ungdomskriminalitet som i og for seg ikke uttrykker brudd med alminnelige verdier og målsetninger i samfunnet, og som skjer som del av gruppeprosesser mellom flere unge i samme situasjon, bør forebyggingen trolig rettes bredere mot hele gruppen. Dette bør inkludere oppfølging overfor familien og ikke minst skole/arbeid på en bredere basis enn for den enkelte ungdom. I tillegg kan man nærme seg gruppen med tilbud som styrker gruppeidentitet gjennom sunne aktiviteter, som for eksempel idrettslag, musikkopplæring eller annen kulturvirksomhet. Det er i tillegg sentralt å identifisere behov for profesjonell psykologisk behandling til de som trenger det.

4.1.2 Illegitime mål

Noen av ungdommene ser ut til å begå gjentatt kriminalitet uten å være motivert av det legale samfunnets alminnelige verdier og målsetninger. For noen handler det om å følge og være del av en etablert primærgruppe som har svake og konfliktfylte bånd til majoritetssamfunnet. Noen er del av subkulturer der båndene til storsamfunnet alltid har vært svake, og der subkulturens alternative verdier og mål har lange tradisjoner. Forebygging av kriminalitet blant ungdommene som tilhører slike alternative samfunn og subkulturer er utfordrende. Det krever trolig profesjonelt miljøarbeid over tid med spesielt fokus på ungdommenes selvstendige rettigheter, i tillegg til arbeid med integrasjon av hele miljøet.

Andre ungdommer som motiveres av andre verdier og mål enn storsamfunnets, har vokst opp i eller blitt sentrale aktører i gjenger og organisasjoner som er dannet rundt kriminell virksomhet. Noen av disse er avgrenset til bestemte geografiske områder der uformelle maktkonstellasjoner og «sjefer» dominerer. Gjenger i særskilt utsatte områder er eksempler på dette. Ungdommene kan være del av omsetningsnettverk for organisasjoner som driver med narkotikakriminalitet, og som setter premisene i sine lokalsamfunn ved hjelp av trusler og vold som sin justis.

Både for de etablerte alternative samfunnene og de kriminelle grupperingene kan det å følge storsamfunnets spilleregler iblant være pragmatisk og strategisk valgt, for å holde majoritetssamfunnets kontrollører på avstand. Målet er likevel å opprettholde det alternative samfunnets/gruppens illegitime verdier, for eksempel visse maktstrukturer og «tak» på lokalsamfunnet. Ungdommene kan begå voldslovbrudd for å opprettholde respekt, posisjon og disiplin både i lokalsamfunnet og i egne rekker. Ungdommenes kriminalitet i tilknytning til slike grupper kan være resultat av at de trues og «misbrukes» som verktøy for kriminelle grupper, da ofte med gradvis sterkere tilhørighet i gruppen som resultat. I alvorlige tilfeller handler det om ungdom som selv er blitt sentrale aktører i gruppen, og har viktige posisjoner innenfor den illegitime maktstrukturen. Deres lovbrudd er da gjerne del av annen kriminalitet, ofte narkotikaomsetning. Forebyggende innsats mot disse unge er utfordrende og kan trenge strafferettsforfølelse for å uroe og splitte nettverkene.

4.1.3 Differensierte tilnærminger

I materialet som er lagt fram om ungdommer som gjentatte ganger bryter loven, virker de fleste å tilhøre gruppen som ennå deler storsamfunnets mål, men som begår kriminalitet i mangel av velfungerende verktøy å takle motgang med. Trolig er mange av dem motivert for hjelp og mulig å nå med forebyggende innsats, til tross for motstanden som først vises. Mange av dem har opplevd nederlag og dårlig mestring i familien, i fritiden og på skolen, men av ulike og ofte sammensatte grunner. Fysisk og psykisk sykdom, ofte som resultat av tidlige traumer, kommer som regel på toppen av materiell fattigdom, oppløste familier og et problemfylt nærmiljø. Overfor de ulike sammensetninger av utfordringer kan det kreves spesialtilpassede tilnærminger overfor den enkelte ungdom.

Mange av de over nevnte ungdommene som ennå deler storsamfunnets overordnede verdier og mål, har samtidig en fot inn i grupper og nettverk som er i ferd med å etablere seg på utsiden av storsamfunnet og er «på gli» over til disse. De responderer ennå positivt på hjelp til skole og hjemmeforhold, så å nå fram til disse ungdommene før de selv integreres helt i kriminelt pregede subkulturer kan være avgjørende for å lykkes i det forebyggende arbeidet.

Størst utfordring møter trolig det forebyggende arbeidet med ungdom som er blitt «medlemmer» i etablerte kriminelle samfunn. For dem er primærrelasjonene innad i dette miljøet, det er her de føler mestring og får positiv annerkjennelse. Der de kun er løst tilknyttet og «misbrukes» som verktøy, kan rett forebyggende innsats trolig oppleves mer positivt og ha gode resultater. Personlig oppfølging med positive og attraktive fritidstilbud, og hjelp til å hente seg inn i skoleløpet, er trolig generelt viktig, men ikke minst for denne gruppen.

4.1.4 Skissemessig oversikt av handlingsrommet for forebygging

Gjennomgangen over kan skissemessig framstilles i følgende firefeltstabell. Her framgår de ulike typene motiver som dannes i forskjellige handlingsrom og som gir ungdommenes kriminalitet mening.

		Deler storsamfunnets mål?	
		Ja	Nei
Deler storsamfunnets midler?	Ja		
	Nei	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Lovbrudd som alternativ til inntekt: <i>Tilby/støtte vei til legal inntekt, styrke familie-relasjoner og familiens materielle betingelser.</i> ▶ Lovbrudd som metode for å dekke eget rusbehov: <i>Støtte til rusbehandling og bredere rusforebyggende innsats også i nærmiljøet.</i> ▶ Lovbrudd som vei til gruppe-identitet: <i>Tilby/støtte alternative legale gruppe-aktiviteter.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Lovbrudd som utøvelse av subkulturens tradisjonelle tilpasning: <i>Bredt, systematisk miljøarbeid over tid overfor hele primærgruppen, med fokus på ungdommens levekår og rettigheter.</i> ▶ Lovbrudd som utøvelse av indre justis og lokal avskrekking for illegal og illegitim virksomhet: <i>Støtte enkeltpersoner ut av gruppen og strafferettslige tiltak for å uro, splitte og svekke gruppens tak på ungdom.</i>

Tabellen antyder hvilke typer av forebyggende tilnærminger som virker relevante. Det er ulike og til dels individuelle aspekter ved de unges livssammenhenger som knytter dem til kriminalitet. Det er også ulike aspekter ved deres handlingsrom som kan påvirkes og fungere som ressurser for at de skal kunne mestre livet annerledes og ta nye valg. De forebyggende aktørene kan på ulike måter påvirke og gjøre handlingsrom til mulighetsrom. Det er innenfor ungdommenes eget liv det kan motiveres til nye valg ut av en kriminell løpebane.

Vedlegg 1:

Mulige feilkilder

For de kvantitative dataene foreligger det en fare for at informasjonen om unge aktive kriminelle gjelder mistenkte/siktede som ikke nødvendigvis blir tiltalt eller dømt. Det kan foreligge et ukjent omfang av «falske positive», det vil si personer og hendelser som er anmeldt, men som i realiteten ikke er straffbare eller gjelder andre gjerningspersoner. Samtidig finnes utvilsomt «falske negative», det vil si lovbrudd og aktive kriminelle som ikke er blitt anmeldt og som det ikke er blitt innhentet informasjon om. Flere faktorer påvirker hva som anmeldes og datamaterialet kan preget av systematiske kunnskapshull som gir skjeve resultater.

Analysen gjør et viktig skille mellom *unge aktive* og *unge særdeles aktive* lovbrøyttere. Dette brukes for å identifisere mulige risikofaktorer ved å måle ulik forekomst av visse egenskaper eller forhold mellom gruppene. Skillet er foretatt på bakgrunn av den kriminaliteten de enkelte er registrert anmeldt for. På bakgrunn av muligheten for «falske positive» og «falske negative» registreringer er ikke skillet 100 % sikkert for alle i utvalget. Skillet mellom gruppene er likevel samlet sett tydelig.

Det er en fare for systematiske skjevheter i den kvalitative kunnskapen, spesielt den som kommer fra Personundersøkelsene for mindreårige. For det første dekker utvalget som slike undersøkelser primært de *særdeles* aktivt kriminelle ungdommene med 4 eller flere anmeldelser i flere år. Deres historier er ikke nødvendigvis representative for alle de unge med gjentatt kriminalitet.

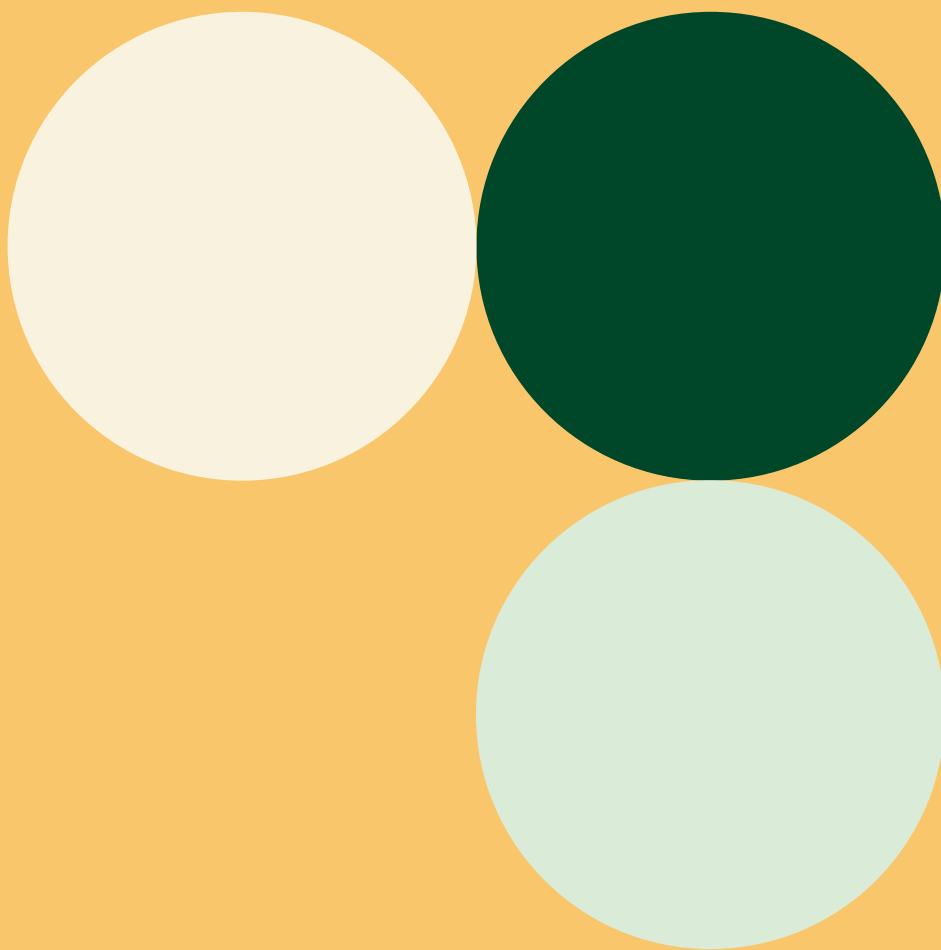
Videre, ikke alle de *unge særdeles* aktive kriminelle hva vært like villige til å formidle seg om eget liv, oppvekst og livssituasjon i Personundersøkelsene. Det er heller ikke alle som har samtykket til at kriminalomsorgen innhentet informasjon fra andre etater til Personundersøkelsen. Det kan være systematiske skjevheter som ligger til grunn for disse forskjellene. For eksempel kan de unge med mest rutine i kommunikasjon med politi, kriminalomsorg og rettsvesen ha vært preget av mer/mindre mistillit, motstand mot autoriteter enn de mindre aktive og rutinerte. Noen kan dessuten, på grunn av sin erfaring og rutine, ha forklart seg mer strategisk og bevisst feilaktig enn de øvrige. På den annen side kan de minst erfarne kanskje ha vegret seg i samtalen og knapt delt noen informasjon. Til tross for disse mulige skjevhetene, regnes materialet fra BL, og særlig Personundersøkelsene, som verdifulle kilder til «tett» kvalitativ informasjon om de kriminelt aktive ungdommenes livshistorier, sentrale relasjonene, følelser og tankesett, ofte formulert av ungdommene selv.

Vedlegg 2:

Tabell

Total: Oversikt over antall og andel anmeldelser og personer siktet/mistenkt i utvalget fordelt på kriminalitetstyper og underordnede lovbruddskategorier. Utvalget består av ungdomskriminelle i Oslo politidistrikt med fire eller flere anmeldelser i ett eller flere år mens de var under 18 år, henholdsvis utvalg A (aktive) og utvalg B (særdeles aktive). Viser også andelen av kriminaliteten (personer) for de fire første registrerte anmeldelsene.

Lovbruddskategorier	Anmeldelser				Personer				Andel person fire første	
	Antall		Andel		Antall		Andel		A	B
	A	B	A	B	A	B	A	B		
Annen	162	1103	12 %	16 %	96	184	65 %	95 %	32 %	42 %
Bæring av kniv/annet våpen	31	194	2 %	3 %	25	97	17 %	50 %	7 %	7 %
Hensynsløs atferd	32	95	2 %	1 %	24	59	16 %	30 %	10 %	9 %
Ikke ID/Uriktig personalia	9	108	1 %	2 %	9	67	6 %	35 %	2 %	6 %
Ordensforstyrrelse	26	174	2 %	3 %	25	89	17 %	46 %	4 %	5 %
Narkotika	217	1309	17 %	19 %	73	174	50 %	90 %	29 %	16 %
Seksuallovbrudd	52	110	4 %	2 %	24	55	16 %	28 %	12 %	8 %
Voldtekt	10	48	1 %	1 %	10	32	7 %	16 %	3 %	3 %
Skadeverk	50	281	4 %	4 %	39	127	27 %	65 %	20 %	22 %
Brann	5	23	0 %	0 %	5	24	3 %	12 %	3 %	8 %
Trafikk	50	309	4 %	5 %	30	80	20 %	41 %	6 %	7 %
Vinning	318	1351	24 %	20 %	120	187	82 %	96 %	67 %	66 %
Butikktyveri	118	311	9 %	5 %	61	119	41 %	61 %	34 %	35 %
Ran	69	343	5 %	5 %	43	138	29 %	71 %	19 %	25 %
Tyveri fra person	30	110	2 %	2 %	20	82	14 %	42 %	7 %	7 %
Vold	367	2042	28 %	30 %	112	186	76 %	96 %	61 %	70 %
Fysisk vold	246	982	19 %	14 %	101	180	69 %	93 %	50 %	56 %
Mot off. tjenesteperson	35	578	3 %	8 %	22	119	15 %	61 %	3 %	7 %
Trusler	86	463	7 %	7 %	56	143	38 %	74 %	21 %	28 %
Økonomi	91	304	7 %	4 %	26	70	18 %	36 %	9 %	9 %
Bedrageri	78	251	6 %	4 %	23	65	16 %	34 %	7 %	8 %
ID-tyveri og misbruk	7	45	1 %	1 %	4	18	3 %	9 %	1 %	2 %
Sum	1307	6810	100 %	100 %	147	194	100 %	100 %	100 %	100 %

Oslo kommune

SalTo-sekretariatet, Velferdsetaten
Postboks 30, Sentrum, 0101 Oslo
Storgata 51
Telefon 21 80 21 80
postmottak@oslo.kommune.no
www.oslo.kommune.no

Oslo politidistrikt

Postboks 8101 Dep.
0032 Oslo
Telefon 02800
post.oslo@politiet.no
www.politi.no/oslo

Les mer på våre nettsider:
www.salto.oslo.no